List za koristi delavskega ljudstva. Delavci so opravičeni do vsega kar producirajo.

This paper is devoted to the interests of the working class. Workers are entitled to all what they produce.

PROSVETA

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago Ill. under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 4008 W. 31. Str., Chicago, Ill.

"Delavci vseh dežela, združite se!"

PAZITE!

na številko v oklepaju, ki se nahaja poleg vašega naslova, prilepljenega spodaj ali na ovitku. Ako je številka (400) tedaj vam s prihodnjo številko našega lista poteče naročnina. Prosimo, ponovite jo takoj.

Štev. (No.) 399. Chicago, Ill., 4. maja (May) 1915. Leto (Vol.) X.

Po prvem maju.

Delavski praznik je minul; tudi zavednemu organiziranemu delavstvu se je vrnila vsakdanjost. Ali veliki dan proletariata ne sme ostati brez posledic kakor oficielni prazniki, ki se obhajajo zato, da se napasejo oči ob kakšnem ognjemetu, ali ob avtomobilskih paradah, pa da je potem jutri vse tako kakor je bilo včeraj.

Prvi majnik je praznik delavskega pregleda. Socialistična armada stopa ta dan na plan, da prešteje svoje mnoštvo in spozna svoj napredek. Če vidi, da se je od leta do leta pomnožila, je lahko ponosna; kajti zahvaliti ima to svojemu delu.

Ali njen ponos ne sme biti tiste vrste, ki počiva na lovorju. Napredek ji mora biti dokaz, da ni bilo delo zaman storjeno in sprejeti ga mora kot vzpodbudo za novo delo. Šestindvajset let je tega, kar praznuje zavedno delavstvo prvi maj, in to je pravzaprav zelo kratka doba. V tem času pa se je socializem mogočno razvil in po vsej pravici se lahko pravi, da ni bilo na svetu še nikdar gibanja, ki bi se bilo v razmeroma tako kratkem času tako mogočno razširilo kakor socializem.

Prav to nam je najboljši zalog, da se ne bojujemo zaman, ampak da nam je zmaga gotova. To pa tudi lahko podkrepi našo voljo za delo in naše veselje do boja.

Letošnji prvi maj res ni bil le dan radosti. Nihče ni mogel pozabiti, da je v Evropi na stotisoče sodrugov, ki niso ta dan mogli stati pod rdečo zastavo socializma, temveč so ležali v kakšnih blatnih zakopih s puško v roki, nad njihovimi glavami je pa vihrala zastava "gospodarja po milosti božji."

Težko si je misliti, kakšna čuvstva so morala ta dan živeti v njihovih srcih. Zanje je bil to gotovo najžalostnejši prvi maj, kar so jih doživeli. Ali gotovo je tudi to kričeče protislovje med praznikom mednarodne solidarnosti in med strahovitim prelivanjem krvi med neštetimi izmed njih utrdilo sklep, da bodo, ko se vrnejo domov in bodo oproščeni ubijajoče vojaške discipline, s podvojenim navdušenjem delovali za pobratimstvo vseh narodov.

Nam ni bilo treba prvega maja streljati na svoje brate in sodruge. Ali kakšne strašne sadove plodi kapitalizem, opazujemo tudi mi; in kdor verjamo, da ima človeštvo vendar drug namen, kakor da bi se slepo vdajalo svoji usodi, je moral ravno na praznik delavske solidarnosti vpričo najkrvavejših grozot sedanje družbe priti do zaključka, da ne more biti v naših dneh višjega cilja, kakor najti podlago, na kateri bodo taka barbarstva za bodočnost nemogoča.

Kdor je socialist ne le po imenu, ampak zato, ker razume bivstvo kapitalistične družbe in ker ve, da ni iz njenih strahot drugega rešilnega izhoda kakor socializem, ne more imeti gorečnejše želje kakor čim prejšnjo zmago svojega prepričanja in svojega ideala.

Te zmage pa ne more biti brez našega dela.

Mogočno je socializem napredoval. Po vseh krajih sveta ima svoje pristaše. V vse sloje in poklice je že prodrl. Ali noben čudež ni tega storil. Vse je opravilo delo: Agitacija, izobrazba, časopisje, organizacija.

Nekoliko so nam pomagali naši nasprotniki; tudi to moramo priznati. Preganjali so socializem in socialiste. Mislilo so, da bodo zatrli idejo. Prezrli so stotisočleten nauk zgodovine, da se lahko ubijajo telesa, ne pa duhovi, da je mogoče zapreti ljudi, ne pa misli. In pozabili so, da so bili mučeniki vedno najboljši propagandisti.

Ali ob vsej resničnosti in pravicoljubnosti ne moremo zatiralcem in izkoriščevalcem priznati več, kakor jim gre. Suženjstva in teptanja človeškega dostojanstva je bilo tudi v prejšnjih časih dosti. In sužnji so ga trpeli. Treba je bilo nauka, ki pokaže iz tlačanstva pot v svobodo.

Ta nauk je prinesel socializem. Delavci so se ga oprijeli. Sprejeli so ga, učili so se ga, in sami so postali učitelji. Neumorni učitelji so bili. In temu je v prvi vrsti pripisati dosedanji napredek.

Zdaj pa je treba dalje. Kar smo doslej dosegli, je dokaz, da je mogoče. In ker je mogoče, moramo zopet napeti svoje sile, tisti, ki so jih že napenjali in tisti, ki so pozneje prišli med nas.

Res je, da ne more nihče vsega. Ali tako je povsod. Delitev dela je neizogibna. Kar more delavec sam opraviti med svojimi tovariši, naj o pravi. Drugo mora zopet opraviti organizacija in časopisje.

Agitacija za to dvoje je najvažnejše, kar more storiti posamezni sodrug.

Organizacija. Agitirajte zanjo, ustanavljajte socialistične klube. To je potrebno, to je neizogibno. Kajti socializem je boj. In njegov sovražnik je močan. Za boj je treba armade; naša armada pa je socialistična stranka. Posamezniki so lahko izvrstni sodrugi; ali če se ne bojujejo po skupnem načrtu, morajo priti do tega, da vlečejo vsak na svojo stran in združen sovražnik jih lahko pobije drugega za drugim. Moč je v združitvi, v organizaciji.

In časopisje. To je delavčevo bojno sredstvo. Za njim si pridobiva potrebno znanje. Ono mu je pripomoček v agitaciji. Ono mu je ščit v boju. Kapitalizem pozna moč časopisja, zato si je ustanovil velike liste, ki vplivajo dannadan na javno mnenje. Orožje, ki ga vihti kapitalizem, ne sme manjkati delavstvu.

Pomlad je v deželi.

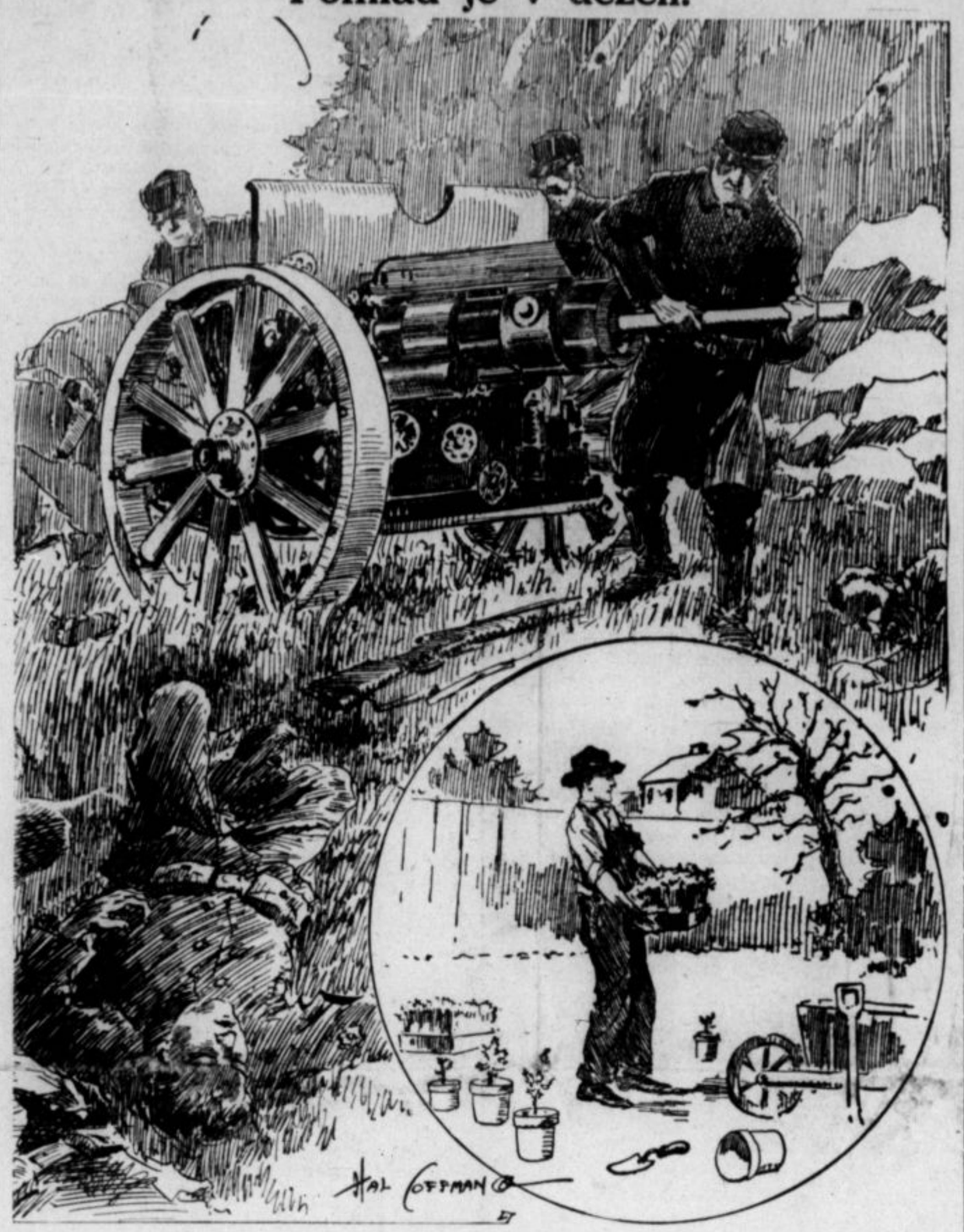

Za človeka, ki je z vsem svojim življenjem navezan na to zemljo, so imeli letni časi vedno velik pomen. Imajo jih celo za nižje organizirane živali. Ptice selilke letajo spomladi v celih jatah v severne, v jeseni pa v južne kraje. Razne ribe se selijo po letnih časih. Čebele žive po zimi vse drugače kakor po leti.

Še ko je človek bil lovec in nomad, je bilo njegovo življenje zelo odvisno od vremenskih in klimatičnih izprememb. Ko se je naučil obdelavati zemljo, se je ta odvisnost še povečala.

Zemlja daje človeku hrano, brez katere ne more živeti. In letni časi naznanjajo, kdaj je treba orati, kdaj gnojiti, kdaj sejati in kdaj žeti.

Po zimi je moralo počivati delo na polju. Le pod zemeljsko skorjo so se vršile čudežne skrivnosti; človek pa ni mogel tam ničesar storiti. Zdaj je prišla pomlad v deželo in važne naloge so se zglasile. Bodoča žetev, ki naj da človeku kruha, se mora zdaj pripravljati.

Pomlad je na polju doba oživljenega dela. In celo pod strehami, v tovarnah, v plavžih, v jamah, v delavnicah, ki so postavile plotove in zidove med sebe in prirodo, se navadno več ali manj oglaša živahnejše delo, tudi če je bilo po zimi zamorjeno.

Zato je bila pomlad od nekdaj ljudem najljubša doba; slavili so jo z najraznovrstnejšimi svečanostmi, in pesniki, dobri in slabi, so ji posvečavali največ svojih verzov.

Tudi letos je prišla pomlad. Golo drevje se je pokrilo z zeleno odejo, polje se je razprostrlo, pričakujoče, da bo obdelano in oplojeno, kakor vsako leto.

In tudi letos se obdelava polje in polagajo se v zemljo semena. Ali nenavadno je zemlji to obdelavanje. Tam, kjer je včasi brazdil plug po njej, se zabadajo vanjo ogromne bombe iz topov in namesto sokov, katerih je bila vajena, jo napaja rdeča kri.

Pomlad je v deželi. Ali pomlad, ki prinaša druga leta novo življenje, prinaša letos novo smrt.

Zima je nekoliko ovirala klanje živih ljudi; nasula je debelega snega po hribih, pokrila je ravnine z ledom, napolnila je zrak z mrazom, da je zmrzaval dih in so roke postale nesposobne za streljanje in sekanje.

Umor ni popolnoma počival. Kjer je bilo količkaj prilike, se je klalo in ubijalo. Toda prava radost prihaja vendar šele sedaj, ko je priroda sama pomagala odstraniti svoje zapreke. Zdaj šele se je smrt lahko prav od srca, od svojega ledenega srca nasmejala.

Njeni služabniki se pripravljajo še z večjo vnemo, nego se je navadno pripravljal kmet. Nove armade so se čez zimo pripravljale po kasarnah, kakor se pripravlja druga leta seme pod zemljo. In zdaj prihajajo v ogromnih tropah iz mest na polje, na vse strani. In novo orožje, ki se je čez zimo vlivalo in kovalo, je zdaj pripravljeno za svoj veseli posel.

Napovedujejo se nam bitke, kakršnih še ni doživel svet; obetajo se nam krvava jezera, s katerimi se ne more primerjati nobeno vodovje; in grobovi se nam obljubujejo, da bi se lahko napravilo iz njih gorovje, kakor Karpati.

Da pa ima bog Mars več radosti, nas pitajo z zagotovili, da ni več daleč čas, ko se pomnože bojišča in vmešajo še nove države v vojno. To se raznaša pač že dolge mesece po vseh časopisih, ali sedaj, ko je ozelenela pomlad, je baje prišel pravi čas, da se izpolnijo preročanstva.

Je li dvajseto stoletje po Kristu res doba najvišje kulture?

Svet se je pač civiliziral in kultiviral in človeštvo stoji danes više, kakor pred desettisoč in stotisoč leti. Ali če ni kultura le nekaj relativnega, kar označuje razliko med davno minolimi dobami in sedanjo, če se smatra kultura za tisto stopnjo, na kateri se človek otrese živalstva in bestialnosti, tedaj nimamo pravice trditi, da smo vstopili v stoletje kulture.

Pomlad je na zemlji, ali to je le koledarska pomlad. Človeštvo pa živi še v kruti zimi; njegovo pravo kulturo pokriva še debel sneg in led.

Edino znamenje, da pride tudi pomlad človeštva, je prebujenje delavskih duhov. Vojna, ki je najgrši madež na kulturi, je mogoča le dotlej, dokler se dajo delavske množice tlačiti v suženjske uniforme in si obešati puške na rame, da jih potem gonijo v klavnico. Ako postane njih volja dovolj močna, da se složno upro temu divjaškemu zlorabljanju svoje moči, izgube ukazi kronanih glav in povelja "slavnih" vojskovodij vso veljavo.

Puška ne strelja sama, torpedo ne zleti na samo povelje v ladjo. Roke, ki sprožajo puške in sekajo s sabljami, so pa delavske. Kadar poreče delavstvo: Ne! — bo konec moritev.

Le solidarnost delavskega ljudstva more zagotoviti svetu mir.

Socializem pomeni pomlad človeštva.

Razširjajte svoje časopisje, pridobivajte mu nove naročnike, glejte, da ga bo čitalo čimveč Vaših tovarišev — in do prihodnjega majnika boste dosegli nov napredek ter pospešili prihod tistega prvega maja, ki nam naznani zmago.

Svoboda je enakopravnost.

Svoboda je krasen ideal. Vsak človek si je želi — zavedno ali nezavedno. Vsi pesniki pojo o njej. Vsi političarji jo obljubujejo. Največ pa govore o njej frazerji, ki opajajo z besedami sami sebe in mislijo, da narkotizira prazen zvok tudi vse poslušalce.

Svoboda je bleščeča zvezda na obzorju človeštva. Ali kljub zvezdam živi človek na zemlji in ne more odfrfotati nikamor z nje. Če se čez miljone in miljone let zemlja zopet združi s solncem, se vrne tja tudi naš prah; ali dokler romamo v človeški podobi po tej "solzni dolini", ostanemo hočeš nočeš moraš njeni prebivalci.

Kje je naša svoboda? Svet je neskončen. Neskončen! Enkrat bi ga rad preletel! Vsaj do Sirija ali pa vsaj do Marta bi rad prišel, da bi vsaj površno videl, kakšna bitja so tam in kakšno je tam življenje.

Brezplodno hrepenenje . . . Če si dober skakalec, skočiš dva metra visoko, pa hitro nazaj na to zemeljsko skorjo. Kje je človekova svoboda?

Priroda nam je začrtala meje, ki jih ne preskočimo za nobeno ceno.

Ali če se moram uklanjati prirodi, nočem biti še suženj ljudi. To je svoboda, ki jo more človek zahtevati na zemlji.

Ne da ne bi človek služil človeku. Oče in mati morata služiti otroku, ki sta mu dala življenje, ker bi poginil brez tuje službe. Drugi ljudje morajo izdelavati sto reči, ki jih potrebujem, pa jih ne morem izdelati sam, ker imam samo eno glavo in dvoje rok. Vsi nešteti rodovi, ki so živeli pred nami, nam morajo služiti z znanjem, nabranim iz svojih izkušenj, da nam ni treba začenjati tam, kjer so začenjali prvi divjaki.

Ali človeška služba bodi vzajemna: Vsak za vse, ne pa vsi za enega, on pa za nikogar ne.

Taka služba je častna, medtem ko suženstvo ponižuje. Tako delo, namenjeno vsemu človeštvu, od katerega človek zopet vse dobi za svoje potrebe, napravi iz vse človeške družbe eno rodbino, v kateri so vsi enakopravni člani in se nobeden ne čuti nesvobodnega.

Življenja ni brez dolžnosti. Če so mi naložene dolžnosti kakor jarem, sem suženj; kjer uživam za enake dolžnosti enake pravice, sem prost.

* * *

UTRINKI.

Kultura je plod mednarodnega dela.

•

Ljudje, ki gobezdajo, da so socialisti, pa zabavljajo Internacionali, so navadni sleparji. Kajti socializem ne more drugače zmagati kakor z združenim delavstvom vseh narodov, torej z Internacionalo.

•

Dokler ne bo delavstvo rešeno materijalne bede, je nemogoče, da bi se kultura človeštva dvignila na tako stopnjo, da bi mogli brez fraz govoriti o "kulturi človeštva."

Če ima narodnost kakšen pomen na zemlji, mora biti kulturen; sicer ne bi bil nič vreden. Masa vsakega naroda je delavska. Če bo ta masa kulturna, bo narod kulturen; kajti dokler uživa kulturo le par bogatinov, advokatov in profesorjev, je narodna kultura humbug.

Do materijalne svobode, ki omogoči delavstvu zavedno kulturno delo in kulturne užitke, pride delavstvo le v mednarodnosti. Slovenci ne morejo sami zase organizirati socialistične države, dokler je ves svet naokrog kapitalističen.

Torej pride tudi narodnost do prave veljave le po mednarodnosti. Sovražniki mednarodnosti so tudi sovražniki svojega naroda.

•

Nekateri ljudje mislijo, da so silno napredni, če "privoščijo" delavcem par centov boljšo plačo. To je po njihovem mnenju že socializem. S takimi ljudmi je najteže polemizirati, ker nimajo o socialnem vprašanju nobenega pojma. Oni govore o "pravičnosti" tako kakor da bi bila "pravičnost" odvisna od nekoliko dolarjev. Ne! Pravičnost je mogoča le tam, kjer je krivičnost nemogoča. Krivičnost je izkoriščanje. In izkoriščanje je mogoče tam, kjer imajo nekateri ljudje delovna sredstva, drugi pa nič druzega kakor svojo delovno moč. Naravno je, da morajo zadnji svojo delovno moč prodajati prvim. In prvi jo kupujejo tako, da imajo pri tej kupčiji čim večji profit. Za ta profit so delavci opeharjeni. Kapitalisti pa skladajo svoje profite na kupe. To jim omogoča, da kupujejo nova delovna sredstva: Mašine, železnice, zemljišča, rudnike, gozdove, plavže i. t. d. Čim večja je njihova posest, tem večja je delavska odvisnost. V kapitalističnem sistemu je torej nemogoče govoriti o svobodi. Prvi pogoj pravičnosti je odstranitev kapitalističnega sistema. Zboljšanje plače je le majhen korak do tega cilja, ne pa cilj. Kaj ima delavec od boljše plače, ako mu kapitalist zato podraži življenske potrebščine in mu tako z levo roko dvakrat toliko vzame kot mu je z desno dal.

GOSPODIN FRANJO.

ROMAN—SPISAL PODLIMBARSKI.

"Vsekakor moram bivati nekaj časa tukaj."

Stisnila mu je roko in jo izpustila. "Imaš li čas, Saša, iti z nami? Jutri spremimo gospoda inženirja k Jali."

Svak je bil že odprl duri in je v temi čakal, kdaj bo končan ta pogovor. "Nimam, sem zadržan v službi, ti pa lahko greš," je čemerno odgovoril.

Vilar še je domislil ,da se treba ločiti. "Na svidenje torej, gospica. Jutri dopoldne ob desetih pojdem k Jali, ako mi hočete pokazati ono mesto."

"Dobro, ob desetih bom že stala pred vašim hotelom. Lahko noč in na svidenje!" Zopet mu je podala roko in zopet se mu je zdelo, da ga vleče k sebi. "Pa zapomnite si, gospod Vilar — v Bosni se mora okupirati in anektirati," je še rekla, preden je izginila v temi.

Ostrmel je ob njenih poslednjih besedah. Smatral jih je za nedostojen namig. — Očita mi menda mojo skromnost, ker se ji nisem hotel približati. To že ni več nezavedna otroška blebetavost, takšnih besed se je naučila v kazinski atmosferi — tako je mislil. Opotekal se je, ko je šel od Bajićevega doma preko tratine na cesto, ki je držala k Agularju. Ženska bližina v nočni uri mu je zbudila dekoltirano misel, ki ga je tako razburila, da ni precej dobil trdnega koraka. Tisto noč se mu je v sanjah prikazala Katica.

12.

Drugo dopoldne ob desetih so ga čakali pred Agularjem Katica in Ljubica, načelnik in Mik. Katica je zbobnala, kakor je rekla, to zaspano družbo skupaj, da ga spremi na kraj ponesrečenega mostu. Vilar jo je sicer lepo zahvalil, a hvaležen ji ni bil za to družbo. Prijetneje bi mu bilo, da je prišla Katica sama ali pa v Bajićevi družbi, ker te osebe, ki jih je bila "zbobnala", mu niso ugajale. Ljubice in pl. Pesterja, ki sta očividno varala njegovega prijatelja, ni maral; to nepošteno ravnanje se je naravnost zadevalo ob njegov pravni čut. Mik se mu je zdel lahkoživček in veseljak, sicer ne napačen človek, toda nanj je bil malone ljubosumen. Ujezilo ga je tudi, da mu je Katica danes malomarneje podala roko nego Mik. In snoči mu jo je tako toplo stiskala! 'Ženska kaprica in vihravost,' si je mislil, 'in Mik mi hoče pokazati, da mu nisem prav nič nevaren, čeprav bi gradil leto dni most čez Jalo.'

"Mladina naprej!" je velel pl. Pester, ki je hotel biti sam ob Ljubičini strani. Družba se je odpravila. Dokler so hodili po mestu, je načelnik s svojo lepo spremljevalko še dohajal mlado trojico, zaostajal pa je pozneje, ko so prišli na stransko pot, ki je držala v ovinkih med drevjem preko travnikov k Jali, skriti za vrbami in jelšjem.

Vilar je korakal malobeseden kraj Katice. Prejšnji večer se je bil navdušil za zakonski stan; lepa harmonija, ki je vladala v Hrenovi hiši, ga je prevzela: tako bi on sedel zvečer z ženo in otroki ter nezavedno užival srečo; pojav Katice na oknu ga je pretresel in ogrel: kakor ptiča spomladi ga je gnalo neko bujno koprnenje, ki teče po vseh žilah, ki mori dušo, hrepenečo po razvedrilu. Snoči je sklenil, da vsekakor da slovo samskemu stanu, kjer se uživa le polovičarsko življenje. Ko pa se je danes ozrl na ono dvojico, ki je korakala zadaj, in zapazil, kako je Ljubica tesno stopala poleg svojega galana, ki je lovil njen mezinec in pritiskal svojo zamaslje no pest k njeni mehki, beli roki, ko je čutil za seboj krasno žensko, soprogo svojega prijatelja, oblito s črnim grehom prešestvovanja, kako je, prikrita z odprtim solnčnikom, govorila nekaj — kaj, tega Vilar ni mogel slišati, no prepričan je bil, da nič poštenega — ko je videl in čutil ta dva grešnika za seboj, se mu je podrla vsa želja do ženitve. Kradoma je pogledal na Katico, ki je venomer brbljala. Kdo ve, ali bo tudi ta takšna! Plodova enega drevesa sta si podobna: ena kri, eno svojstvo. Ženska, ki se giblje v atmosferi tužianskega otoka, ne bo najboljša.

"No, povejte, gospica, kako ste se zadnjič vračali od hana ob Spreči," je mehko poprosil, ko se je bil iznebil mračnih misli.

"O, imenitno. Nasmejali smo se dosti. Naposled bi se bili kmalu do dobrega sprli."

"Res smešno je bilo," je potrdil Mik. Pripadal je tistim ljudem, ki menijo, da so neduhoviti in pusti, ako neprestano ne govore. Zato poiščejo na vsak odgovor, čeprav se ne tiče njih osebe, svojo pripombo.

"In mučno tudi," je pravila Katica. "Proti večeru smo se ustavili v Bukinjah v hanu. Handžija nam je posodil sake in vrše, in šli smo k jali lovit ribe. Ujeli nismo ničesar."

"Nasmejali smo se pa dosti," je rekl Mik. "Meni je nekdo v mojo vršo naložil kamenja. To ste storili vi, gospica." Iz njegovih besed je zvenela očita dvorljivost, kakor bi se zahvaljeval za dekličino šalo.

"To sem storila jaz, priznavam, no največ smeha nam je provzročil gospod načelnik."

"Neokretni medved! Sede na konja, pa še za vola ni," je pojasnil poročnik.

Katica se je ozrla po sestri in po pl. Pesteriu, toda zaostala sta tako daleč, da zaradi ovinka in drevja nista bila vidna. "Poslušajte, gospod inženir, kako je bilo. Gospod načelnik je sedel precej nad vodo v meji na deski, podloženi s kamenjem. Jaz sem sedela nekoliko više za njegovim hrbtom ter se igrala z jahalno paličico, tako da sem bezala z njo v tisto kamničje pod njegovo desko, ne da bi mislila o kakšni šali. Bog vedi, kako se je zgodilo, da se je tisto vegasto sedalo podrlo in je načelnikovo telo tako slikovito zdrknilo v vodo, da smo se vsi zakrohotali."

"To ga je jezilo, kajpada. Takšna vzvišena oseba!" je pridejal Mik.

"Saj smo mu precej pomagali in ga izvlekli. Potok je tam plitev, posut s čistim in drobnim peskom, zato ni bilo nevarnosti, da bi se gospod kaj poškodoval. Ali kako se je raztogotil —"

"Ker je voda kar curela od njega —"

"Veste, name se je nasadil, češ: ako se ne umem vesti pri olikanih ljudeh, naj grem v Bečkerek past gosi. Kako je bulil name mokre oči in kričal: Kultura, kultura! Vzgoja, vzgoja! Vsi gospodje so ga pogovarjali in se zavzeli zame, moja sestra pa ne — seveda —"

"Seveda — zakaj?" je negalantno vprašal Vilar.

"O tem čivkajo že vrabci na strehi. Bajić ga je poklical takrat malo na stran in mu je takšnih povedal v uho in na glas —" Katica se je zopet ozrla, a onih dveh še ni bilo videti.

Vilar se je tudi ozrl in nehote je vprašal: "Kakšnih?" Zardel je, ker se mu je zazdelo, da je preradoveden.

"Tistih si pl. Pester gotovo ni zapisal v svoje zapiske," je rekel Mik ter zresnil obraz.

"Slišala sem besedo zadoščenje, in ako se še nista dvobojevala, se pa še bosta."

Oba gospoda sta molčala, ker deklica je prešla na kočljiv, za moške sila važen predmet. "Ali ste se že kdaj dvobojevali, gospod inženir?"

"Nisem. Sem miren državljan."

"A v Tuzli se vsak teden bije dvoboj. Pridejo od kodersibodi ljudske pevke, pa že zavre." Katica se je s pogledom, v katerega je vložila nekaj pomembnega in važnega, ozrla na Mika.

"Oprostite, gospica, tako hudo pa vendar ni," je odgovoril Mik, zvito in samoljubno se smejoč, ker mu je laskalo, da je deklica namignila na dvoboj, ki se je nedavno vršil med njim in nadporočnikom Buzdugo zaradi neke popotne pevke.

"O, takšne ambulantne pevke so nevarne. Dame vse zvemo, čeprav moški to skrivate. O, da sem jaz moški, vsak teden bi se dvobojevala."

"Kaj ste tako nagle jeze?" je vprašal Vilar.

"Jaz — zelo. S tem-le načelnikom bi se borila do onemoglosti. Za vse svoje grehe pretekle in sedanje bi se moral pokoriti. Pred dobrim letom se je jako laskal krog mene. Takrat sem jedva začela nositi dolga krila. Ne verjamete?"

"Verjamem," je rekel Vilar, smehljajoč se ji v razžareli obraz. "Ali vam je sedaj tako zoprn?"

"Ni mi zoprn, saj je drugače lep človek, toda ponagajam mu rada."

'Čemu mu nagaja?' si je mislil Vilar. 'To pomeni, da sta dobra prijatelja; vse drugo je prazno govoričenje. Kdor sovraži, ne nagaja.'

"In bogat je pl. Pester. Ljubica ima čudovito lepa darila od njega; krasen niz cekinov ji je podaril in še druge dragocenosti. Takšne ima malokatera begica . Jaz vem, Bajić pa ne ve."

Tedaj je Vilar vedel, pri čem je. Več ni videl na njeni postavi tiste glorije lepote kakor snoči. 'Vse ve o svoji sestri in o načelniku in ne obsoja ju niti z besedo. Ni je sram povedati, da jo je še nedoraslo zalezoval načelnik, in sestri menda celo zavida za tista njegova sramotna darila.' Tako je mislil in zopet je molče korakal.

Prišli so k jelšju in vdbovju, za katerim je šumela Jala, ki je zdajci obvladala njegove misli; gledal je skozi hosto na potok in njegovo precej strmo obrežje. Prispeli so na kraj, kjer je zavila pot med bosto k vodi, ter se ustavili pred razdrtim mostom; kup mostnic je ležal na obrežju, nekaj tramov je bilo sestavljenih v vegasto brv. Vilar je stopil nanjo ter zrl po vodi. Katica in Mik sta sedla na mostnice. Kmalu sta se jima pridružila načelnik in Ljubica. Pl. Pester je hotel stopiti na brv, pa Ljubica ga je zadržala rekoč: "Nikar, gospod načelnik, lahko bi padli v vodo, kakor oni dan. Ko ste pa tako nerodni!" Njen pogled je bil sladko melanholičen, globok, zapeljiv; njen glas nežen, opojljiv in prost, ni bil tako prisiljen in zvezan kakor oni dan, ko je v soprogovi navzočnosti jahala v Samojlov han; gorkota je zvenela iz njega in srčna ljubezen. Hvaležen za njeno skrb, je mehko pogledal nanjo; vedel je, da se je očitek nerodnosti porodil v ljubečem srcu. Sedel je na bruno tako blizu nje, da sta se dotikala s komolci.

Ko je bil Vilar pregledal položaj, se je povrnil k družbi. "Most ni stal na najboljšem mestu," je razlagal. "Na tem ovinku ima voda ob navilih precej hud tok. Treba ga bo prestaviti izven vodnega navala za sto korakov niže in preložiti pot. Če dobim zadostno ljudi in gradiva, bo delo končano v šestih tednih."

Inženirjev ogled je bil končan; nastopili so obratno pot. Načelnik in Ljubica se sedaj nista ločila od družbe. On se je pridružil Katici, ona pa Vilarju in Miku. Tako so prišli pred Agularjev hotel, kjer jih je čakal Bajić. Na njegov predlog so šli moški v gostilno na predpoldanico, dami pa domov. Pri slovesu je Ljubica povabila Vilarja z najprijaznejšimi besedami, s solnčnikom se dotaknivši njegove rame, na kosilo.

"Saj prideva, v eni uri sva doma," je rekel Bajić.

Ko je bil mujezin na minaretu kraj Agularjevega hotela završil svoj opoldanski klic, sta se Bajić in Vilar odpravila na komisarjev dom. Vilar bi bil rajši ostal v gostilni in se kmalu po obedu vrnil pod Konj-planino, no človek včasi pri najboljši volji nima svoje volje.

Katica jima je prišla naproti na vrt, ki se je, oddeljen od tratine, šopiril pred hišo in skoncema. Vilar je moral pregledati vse gredice, torišča in grme. "Glejte, gospod inženir, to torišče bigonij sem pred kratkim jaz zasadila. Stebelca so še mlada. Kadar se razcveto, dobite vi prvi cvet," je čebljala deklica ,ki je stala prav pod oknom širokega doma.

"Ako ne pozabite, gospica," je sladko dejal Vilar.

"Priti morate sami po cvet, sicer bi pa res pozabila. Pravijo, da je pozabljivost osobito ženska lastnost."

"To pa zato, ker ima ženska dolge lase in kratko pamet," se je zdajci zaslišal nad njima tenak ženski glas. Vilar se je presenečen ozrl kvišku, kjer mu je ta hip v oknu prijazno pokimala suha in bleda glava starke in precej izginila.

"Vi se čudite tej prikazni, gospod Vilar," je tiho in užaljeno govorila Katica. "To je Bajićeva mati, ki biva pri nas. Čudaška in sitna gospa, ki moramo z njo potrpeti."

Stopila sta v vežo. Hiša je bila prav v tistem slogu zidana kakor ona, ki je v njej stanoval Hren. Samo dimenzije so bile širše — begov dvor. Lahno in gibčno sta ubirala lesene stopnice, no ona je stopala za prag pred njim, in tako se je zgodilo, da se je njena roka dotaknila njegove, pa kar sta za hip postala, govoreč najvsakdanjejše reči. Razgreta in vesela sta prišla na mostovž. Vilar se je ozrl okrog sebe: tla, stene, stopnice, vse se je svetilo v najčistejši belini like sneg zimskega jutra. Skozi veliko okno na koncu mostovža se je lila svetloba v ta prijazni prostor; pod oknom so bila tla dvignjena v nizek oder, na katerem je stala miza; tu so pri ročnem delu sedevale v toplih dneh za omreženim oknom turške žene, skozi to odprtino so jim dohajali vsi oni vtiski sveta, ki so jim bili po Muhamedovi volji potrebni za utesnjeno življenje. Lepo si je priredil Bajić ta prostor. Na stenah je pa razvrstil slike med starim oožjem in lovskimi trofejami.

"Kakor je mračna zunanjost teh turških hiš, tako je prijazna njih notranjščina. Pri vas imate tukaj pravi tempelj," je rekel inženir.

Katica se je posmejala: "To ni tempelj, kjer se nahaja orožje, natrpane ptice in živalski rogovi."

"Naj bo torej muzej krasote in okusa."

Tedaj je pristopil Bajić v lahki domači obleki. "Povej, Katica, v kuhinji, da smo vsi skupaj, in ti, prijatelj, idi z menoj, da ti razkažem svoj mali zavičaj. To je moj salon," je rekel, ko sta stopila v srednjeveško sobo. Vilar se je začudil krasnim preprogam, ki so bile razprostrte po tleh, ogromnemu zrcalu, ki je stalo ob steni na podstavku iz ebenovine, veliki uri, vdelani v najboljši porcelan, stoječi na stenski mizici, slikam, ki so bile v presledkih in nad slikami je viselo vse polno starega orientalskega orožja, jatagani, handžarji in dolge, krasno okovane puške.

Vilar je hvalil zbirko, počasno se pomikajoč ob stenah in pazno motreč to mavrično krasoto. "Kje si dobil te zaklade turškega orožja?" je vprašal.

"Vse je pošteno plačano. Precej po zasedbi je vojaštvo pobralo Bošnjakom orožje. Polne vozove so ga vozili v Tuzlo, in jaz sem izbiral in kupoval — seveda za slepo ceno. Kar tako okupiranega ni nič."

Vilar je obstal pred durmi, ki so držale v postransko sobo. Vanje so bili kaj umetno izrezljani polumeseci, turški reki in razne arabeske. "To je moja spalnica, moj harem. Blagor ti, da še nisi vezan na takšne stvari. Nikdar se ne oženi!" Bajič je mahnil z roko proti durim, češ: Hajdiva dalje, stvar ni vredna, da bi se mudil. Vilar je molčal.

V drugi, spalnici nasprotni sobi je že zarožljala obedna priprava. Stopila sta tja. Mlada dekla v noši sremske pokrajine je pripravljala mizo. "Precej ti privedem svojo mater, predobro žensko," je rekel komisar in odšel. Gost se je oziral po obednici, pa ta je bila skoraj prazna. Po stenah je viselo le nekaj slik, ki so vse predstavljale vladarske rodbine, in sicer avstrijsko, rusko, srbsko in črnogorsko. Postal je pred sliko, ki je predočevala vse srbske vladarje od prvega Nemanje do Obrenovićev. Slikar jih je izobrazil v kričečih barvah; posebno onim, ki so živeli pred turškim jarmom, je obesil mnogo zlata na njih oprave in jim zelo nalepotičil catstitljive obraze; le kraljeviča Marka, ki ga ni mogel vtakniti v vladarski ornat, je nadaril z mrkim obrazom in strahovitim očmi. Dvakrat si je po vrsti ogledal te imenitne može, drugikrat je čital tudi letnice njih vladanja in tako se je poglobil v zgodovino, da ni slišal prijatelja, ki je privedel svojo mater.

"Dobro došli, gospod inženir!" se je oglasil zdajci poleg njega pojoč ženski glas in že je predstavljal Bajić svojo mater, čilo starko v preprosti domači obleki. Podala je gostu svojo tanko roko. Vilar se je klanjal in iskal prilično frazo, no častljiva gospa mu še ni dala besede. "Veseli me, da Vas osebno spoznam, pa da ste Slovenec in naš prijatelj. Slovence zelo čislam. Živela sem več let med njimi —"

"Res, kje pa, milostiva?" je vprašal Vilar ter se zazrl v njen shujšani, veli obraz in v njene še vedno živahne oči. Ugajalo mu je, da govori z njim srbski, a vsi drugi iz te hiše so govorili z njim dosle zgolj nemški. Precej prvi hip se mu je zazdela simpatična; dobrota in miloba je odsevala iz vsega njenega bitja.

"V Ljubljani sem bival tri leta; bo že tega kmalu petindvajset let. Glejte, kako preteče čas, moj Bog, moj Bog! Jedva je človek malo poživel, pa treba umreti. Sicer pa tudi življenje ni kdo ve kaj. V vaših letih se lahko prenaša, človek bi ga zadrževal v njegovem hitrem begu, no pozneje pridejo skrbi, nadloge, neprijetnosti vseh vrst. Človek bi včasi obupal."

"Sedimo, ljuba majka, juha je že na mizi," je prijazno rekel sin ter rinil mater k stolu.

Vilar se je ozrl ter se globoko priklonil in segel v roko gospe Ljubici, ki je nalivala juho na krožnike, potem je pokimal Katici, ki je prestavljala stole.

"Veš, prijatelj," je rekel Bajić, "moja mati je takšna: včasi ti govori za pet drugih, vse ti spravi skupaj, kako je sedaj in kako je bilo takrat, ko je strie jemal teto —"

"Pa le malokdaj sem zgovorna, žalibog," ga je prekinila starka ter sedla. Vilar je sedel poleg nje.

"Res je, draga moja," je govoril komisar, zatikaje si servieto pod vrat. "Včasi molčiš, kakor bi držala vodo v ustih, in vsa miloba izgine s tvojega obraza."

"Kadar imam migreno in me teže še druge stvari," je z vzdihom pripomnila majka, drobeč si polovico žemlje v juho, kar je povzročilo neprijazne poglede od strani Ljubice in Katice na njen krožnik. "Slučajno danes nisem bolna in druge skrbi mi je pregnal poset našega milega gosta. Kaj ti veš, Saša, kako je pri srcu človeku, kadar pride tujec iz kraja, ki se nam je omilil. Vse spomine tistih davnih časov vzbudi, kakor bi mu bili tisti dogodki napisani na obrazu, čeprav takrat morda niti na svetu ni bil, tako porahlja dušo —"

"No, le jej sedaj in si priveži dušo, nam boš pa potem pri kavi pravila o svojih lepih časih," ji je ljubeznivo rekel sin.

"Tvoj brat Živko je Ljubljančan, on je v Ljubljani rojen." Starka se je nagnila nad krožnik in umolknila.

"Ali je Ljubljana velika?" je vprašala gospa Ljubica nemški ter uprla svoje velike oči v gosta.

"Ni velika, pokrajinsko mesto je, kjer se nahajajo visoki uradi, šole —"

"Imate li tam gledališče, koncertno dvorano? Je li ljubljanska garnizija močna?" je pozvedovala Katica.

"Vse je tam," je pohvalil Vilar, srebajoč juho. Katici je ugajalo takšno mesto in ko je slišala, da je v Ljubljani tudi vojaška godba, je veselja stisnila sklenjeni roki med koleni.

"Ne vem, meni ne ugajajo pokrajinska mesta," je izpregovorila Ljubica, nagnivši se nazaj in položivši roko na srce. "Ne smete mi zameriti, gospod inženir, no v takšnih mestih so vendar malomestni nazori in šege, mestne uprave se tam trudijo, kako bi v svojih podjetjih posnemale prestolna mesta, pa ni pravega uspeha. Povsod se vidi pritlikavost in nezmožnost, vse je bolj parterre. V malih mestih še ljudje nimajo tistega širokega obzorja —"

"No, no," jo je prekinil soprog, ne da bi pogledal nanjo, "po tvojem bi v vsem srbskem narodu ne bilo človeka širokega obzorja, ker nimamo nobenega velikega mesta." V nedoumevanju je potresel glavo.

"Nisem mislila tako, morda se nisem jasno izrazila. Le v velikih mestih, kjer se steka ogromno bogastvo, so mogoče takšne stavbe, kakor jih vidimo na Dunaju in v Budimpešti, n. pr. gledališča, muzeji, parlamenti, le tam se zbirajo umetniki vseh vrst in iz vseh delov zemlje. Vse to vpliva na prebivalce, da ne gledajo na svet iz žabje perspektive. Ko sem bila še doma, smo se iz našega gradišča večkrat peljali v Subotico. Je tudi pokrajinsko mesto, toda kako dolgočasno! Kar se tiče prebivalstva, Subotica ne bo manjša od Ljubljane."

Stara gospa je v obupnosti spustila žlico na krožnik. "Subotica in Ljubljana — to je kakor ena in deset. V Subotici raste trava na ulicah, blata in prahu pa toliko, da človek jedva brede naprej. To je velika ogrska vas z madžarskim gospodarstvom."

"Vsak ima svoj okus," je nevoljno pripomnila Ljubica in blisk je letel iz njenih oči na taščo.

"Nekateri ima popolnoma pokvarjenega," se je usadila starka v ognju sovraštva.

"Pst, pst," je miril Bajić, ki je pa vedel, zakaj sta dami v svojih nazorih tako daleč narazen, pa mu ni bilo ljubo, da se to medsebojno sovraštvo razliva baš sedaj. Začel je, obrnjen h Katici, govoriti nekaj o zadevah vrtne kulture, ki je bila, kar se tiče cvetic, v oskrbi obeh sester, z zelenjavo pa je upravljala njegova mati. Govoril je zaradi matere srbski, a onidve sta se menili deloma v srbskem, deloma v nemškem jeziku; tudi kakšen madžarski vzklik je padel vmes. Ljubica je govorila mirno in sladko je pogledavala na gosta, želeč izbrisati razglasje, če se ga je kaj prijelo. Tako je minila doba gojevega mesa z omako in krompirjem v lahnem pogovoru, ki sta se ga stara gospa ni več udeleževala. Sklonjena na mizo, je tiho sedela ter sem pa tam čemerno pogledala na gostov krožnik. Kmalu je tudi ona prišla v prejšnji tir. Pri ocvrtih piščancih s salato je bila pozabljena prejšnja zlost in njeno zanimanje za gosta oživljeno. Videč, kako se z nožem trudi, da bi ogolil kurjo gnjat, je prijela za koščico, rekoč: "Kar v roko vzemite, gospod inženir! Po bosenski šegi je to dovoljeno. Kaj bi pipali z nožem?" In neka radost je posijala na njenem licu, ko sta si bili Ljubica in Katica nekaj zašepetali v madžarskem jeziku. "Če je nespodobno, pri obedu glodati koščice, je še bolj neprilično, šepetati v jeziku, ki ni razumljiv vsem pri mizi," je rekla z glasom, ki je pričal, da se hoče pošaliti in vščipniti obenem. "Bosta vedve mene učili kulture, mar začnita pri sebi!" In z očividno zadovoljnostjo je začela gristi ob koščici. Vilar se je smehljal, a posnemal je ni, zato je tudi ona vrgla ostanek na krožnik, ki ga je odrinila. Potem se je obrnila h gostu in ga obsula z mnogimi vprašanji, ki so se tikala Slovencev. Ali Ljubljančani še tako radi hodijo v Šiško, ali izpijejo še toliko cvička, ali še toliko nemškutarijo, ali imajo še toliko megle in zabav. Vilar je mogel le polovičarsko odgovarjati na stavljena vprašanja, ker starki so ob spominu na mlajša leta tako hitro vrele besede iz ust, da jih je njegova paznost jedva dohitevala in se jih zavedala. No kar se ji je zdelo le polovičarsko pojasnjeno, k temu se je povrnila tekom pogovora še enkrat.

(Nadaljevanje.)

ADVERTISEMENT

Avstr. Slovensko Bol. Pod. Društvo

Ustanovljeno 16. januvarja 1894. — Inkorporirano 24. februva a 1908 v državi Kansas.

Sedež: Frontenac, Kans.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: MRATIN OBERŽAN, Box 72, E. Mineral, Kans.
Podpreds.: JOHN GORŠEK, Box 179, Radley, Kans.
Tajnik: JOHN ČERNE, Box 4, Breezy Hill, Mulberry, Kans.
Blagajnik: FRANK STARČIČ, Box 245., Mulberry, Kans.
Zapisnikar: LOUIS BREZNIKAR, L. Box 38, Frontenac, Kans

NADZORNIKI:

PONGRAC JURŠE, Box 207 Rdley, Kans.
MARTIN KOCMAN, Box 482, Frontenac, Kans.
ANTON KOTZMAN, Frontenac, Kans.

POROTNI ODBOR:

JOSIP SVATO, R. 4, Woodward, Iowa.
FRANK STUCIN, Box226, Jenny Lind, Ark.
MATIJA ŠETINA, Box 23, Franklin, Kans.

Pomožni odbor:

FRANK SELAK, Box 27, Frontenac, Kans.
JOHN MIKLAVC, Box 227, Frontenac, Kans.

Sprejemna pristojbina od 16. do 45 leta znaša $1.50.
Vsi dopisi se naj blagovolijo pošiljati, gl. tajniku.
Vse denarne pošiljatve pa gl. blagajniku.

Vojna in delavska organizacije.

Ljubljanski "Delavec" poroča:

Zveza stavbenih delavcev je izdala svojo letno poročilo.

Leto 1913 ni bilo ugodno za razvoj organizacije zaradi krize, še neugodneje pa je bilo leto 1914. V letih 1913 in 1914 se je tudi popolnoma izvedla spojitev zveze zidarjev in zveze stavbinskih pomožnih delavcev. Pri primerjanju se ne moremo ozirati na številke zveze pomožnih stavbenih delavcev, ker se je spojitev vršila postopno in je imela zveza pomožnih delavcev svoje posebne uredbe. Štetje članov v drugi polovici 1913. leta je bilo skupno, ni pa označen posebej promet znamk zveze pomožnega delavstva, ker je mnogo pomožnih delavcev bilo že takrat včlanjenih pri zvezi zidarjev. Tako štetje ne bi bilo natančno.

O članskem gibanju ne moremo podati natančnega poročila, ker kljub vsem opominom nismo dobili zaključnih poročil za leto 1914 od več podružnic in vplačevalnic. Če bi hoteli dognati število članov drugače ob sedanjem vojnem stanju, bi tudi ne dobili ugodnejšega rezultata, ker je bila brezposelnost silno velika ter se je oddalo članom izredno mnogo prostih znamk.

Glede števila novih članov v obeh letih ni posebne razlike. Leta 1913 je pristopilo 9983 članov, leta 1914 pa 9511. Iz tega je razvidno, da je zvezi pristopilo v vojnem letu 1914 le 482 članov manj kakor leta 1913. Verjetno je, da bi bili v drugi polovici leta še prekoračili število novih članov prejšnjega leta, če ne bi bila izbruhnila vojna.

Promet z znamkami poočituje vpliv vojne že bolj očitno. Leta 1913 je bilo oddanih 852.455 znamk, leta 1914 pa 523.927, to je leta 1914 328,528 manj nego l. 1913. Ta razlika je velika. Omenjamo, da iz levovskega okraja Galicije in Bukovine niso došla, odkar je izbruhnila vojna, nobena poročila in je tam organizacija popolnoma propadla.

Najmanj nazadovala je razmeroma organizacija na Saleburškem, ker so v Steyru postavljali nove orožarne in je bilo tam vposlenih več delavcev nego prejšnje leto.

Organizacija v okrajih Bolcan (Tirolsko in Predarlsko), v Trstu z Dalmacijo in Primorjem ter v Moravskem Šönbergu na severnem Češkem je sicer silno trpelo, vendar pa še posluje. V čeških okrajih Brno, Plzeň in Praga je morda na organizacijo vplivala tudi separatiška gonja. Nazadovala je jako organizacija v rajhenberškem okraju na severnem Češkem, kjer je vladala velika brezposelnost, a vplivali so na nazadovanje še drugi vzroki.

Tudi dunajski okraj je imel manjši promet z znamkami kakor leto poprej. Vendar prilika za delo v sedanjem vojnem času ni bila nikjer tako ugodna kakor v dunajskem okraju. Pomanjkljiva je stanovitnost članov. Izstopanje iz dunajske organizacije se mora otežkočiti; šele takrat bo članstvo stalneje.

Promet znamk nam dokazuje, da v nekaterih okrajih organizacija ni znatno nazadovala, v tistih okrajih, kjer je nazadovanje posebno veliko, ni pa vzrok samo brezposelnost zaradi vojne marveč so krivi nazadovanja drugi vzroki, organizatorični vzroki. Te vzroke moramo sedaj med vojno poiskati in jih spoznati; to je naša dolžnost. Prav nič ne koristimo organizaciji, če tajimo pogreške in jih podtikamo vojni, nasprotno, poznati in priznati jih moramo in popraviti.

Manjši promet znamk vpliva znatno tudi na dohodke. Leta 1913. je imela zveza 496.925 K in 51 vin. dohodkov, leta 1914. pa le 355.826 K 40 vin., torej 141.099 K 11 vin. manj. Pa tudi izdatki skupin in samostojnih vplačevalnic so manjši. Izdale so leta 1913. 503.881 K 77 vin., leta 1914. pa 357.461 K 45 vin., torej manj 146.420 K 32 vin.

Koliko je ovirala vojna agitacijo, nam pričajo izdatki krajevnih skupin in samostojnih vplačevalnic. Prejšnje leto so izdale zanjo 73.850 K 11 vin., leta 1914. pa le 30.201 K 20 vin. Ti izdatki so se zmanjšali več kot za polovico. Res je sicer, da se da z malo denarja doseči ob marljivem delu več nego z mnogo, če ni drugačnih ovir. Vsekakor pa za vojno leto pomeni manjši izdatek za agitacijo prav mnogo. Tovariši so bili ponekod uverjeni, da ob vojnem času preneha organizacija, drugod so morali funkcionarji k vojakom, kar je vse oviralo društveno življenje.

V drugem vojnem letu ni več treba, da nam vojna škoduje; saj smo se uživeli v sedanje stanje. V tem letu treba pospešiti delavnost za organizacijo. Tudi ob vojnem času je dovolj prilike za agitacijo. V prvi vrsti pa moramo paziti na to, da ohranimo še obstoječe organizacije. Če bo vsak član sodeloval pri agitaciji za zvezo, bo naša organizacija tudi v drugem vojnem letu obstojala trdno.

Ponoči hodi hudič in seje ljulike; cerkve pa hočejo podaljšati noč skozi vso večnost.

Delavska svoboda.

Ker je v Evropi vojna, je dovoljena draginja. V nekaterih deželah je celo uradno regulirana. Ob začetku klanja so vlade določevale najvišje cene, ki se ne smejo prekoračiti in izgledalo je, kakor da hočejo varovati ljudstvo in zabraniti oderuštvo. Zdaj se vidi, da hočejo ščititi interese oderuhov. Cene živil, premoga, petroleja i. t. d. se neprenehoma stopnjujejo in po vesteh o določenih cenah se lahko spozna, da mora siromašnejše ljudstvo trpeti strašno pomanjkanje.

Seveda, ubogi fabrikanti in veleposestniki ne smejo izgubiti kaj profita zaradi vojne. Drugače je z delavci. Oni morajo sicer vse draže plačevati, ali od njih se lahko zahteva požrtvovalnost. Zakaj se ravno od njih lahko zahteva, od kapitalistov pa ne, tega ne zna sicer nihče povedati; nam pa se zdi, da zato, ker imajo kapitalisti moč, delavci pa ne. Kapitalisti odločujejo v zakonodajnih zborih, zato jim oblasti ustrezajo; delavci ne komandirajo, zato se ni treba ozirati nanje.

Rudarji na Moravskem so mislili, da so zakoni in ustavne pravice tudi zanje veljavne. Policijski komisariat v Moravski Ostravi jih je na prav kratek način poučil, da se motijo. Prepovedal jim je enostavno vsak poizkus za dosego boljših plač.

"Na zdar," glasilo rudarske organizacije, objavlja namreč sledeči ukaz, ki ga je omenjeni komisariat poslal uniji rudarjev:

"Tukajšnje tajništvo društva je dalo neko v delavskem ministrstvu izdano informacijo brez znanja in dovoljenja lokalnih oblasti delavstvu, in temu dejstvu je v prvi vrsti pripisati postanek lokalnega stavkarskega gibanja v nekaterih jamah.

Ker pa je sedaj večina rudarjev podvržena vojaški disciplini in sodniji, se tako vmešavanje neodgovornih elementov z ozirom na nevarnost, ki je s tem zvezana, pod nobenih pogojem ne more trpeti in zato sem prisiljen, da določam na podlagi naredbe skupnega ministrstva z dne 5. julija 1914. sledeče:

Vsem podružnicam organizacije v policijskem obvodu prepovedujem izvrševanje v točki 9 od ministrstva za notranje zadeve potrjenih pravil obsežene pravice. Ta določba pravil daje društvu pravico, da doseže za svoje člane čim najugodnejše delovne in plačilne pogoje s sledečimi sredstvi: 1.: S tem da posega v razprave pri sporih društvenih članov z lastniki rudnikov za dosego vzajemnih pogodb; 2. z vsemi dovoljenimi koraki do zakonodajnih zbornic in s tem, da naznanja vse nerednosti v delovnem odnošaju kompetentnim oblastim za odpomoč.

Nadalje sem prisiljen prepovedati podružnicam v policijskem obvodu do daljnjega vse shode. Pod pogojem, da se podružnice v policijskem obvodu odreko temu pravkar prepovedanemu delovanju, ne ugovarjam proti ostalemu statutaričnemu poslovanju, kolikor se giblje v mejah zakona.

V nasprotnem slučaju bi bil prisiljen ustaviti vsako delovanje, eventualno predpostavljenim uradom predlagati, da razpuste podružnice.

Ces. kr. policijski svetnik
Dr. Kunz."

To se pravi: Organizirani ste lahko, ampak vaša organizacija mora ostati na papirju. Gospodarji lahko store z vami, kar hočejo; lahko vam znižajo plače, lahko vam podaljšajo delovni čas, lahko vam konfiscirajo bratovsko skladnico, vi pa morate vse pogoltniti in vse potrpeti. Če se zganete, vam razpustimo društvo in vas postavimo pred vojaško sodišče.

Sicer nam je pa ljubše, če ostanete "pridni," da vam ne razpustimo organizacije. Tedaj se bomo lahko pobahali: "Mi smo dobri ljudje, pri nas je svoboda doma; celo v dobi vojne smo rudarjem pustili njih organizacijo."

Iz velike blaznice.

Vojna je zmedla celo mnogim duševno popolnoma zdravim ljudem pamet, kaj čuda, da so ljudje, ki so bili že prej malo trknjeni, popolnoma znoreli? Tako so se po poročilu berlinskega "Vorwaertsa" možgani skisali nekemu berlinskemu veleposestniku po imenu Hitze v Frauendorfu v kotburškom okrožju. Takozvani junkerji na Pruskem so bili od nekdaj kolikor toliko prismojeni. Zdaj so pa nekateri izmed njih očitno zblazneli.

Omejeni Hitze rezpošilja namreč po svojem okraju sledeči tiskani oklic:

"Ker je dokazano, da ima Anglija, delujoča za kulisami, svetovno vojno na vesti, ker ni privoščila dvigajoči se Nemčiji njenih uspehov, je v našem narodu izbruhnilo sovraštvo in zaničevanje do Angležev. To opravičeno zaničevanje se mora v našem narodu, kolikorkoli je mogoče, ohraniti in nadalje izražati in sicer tako, da bodo še naši otroci in naših otrok otroci vedno spominjani na ta perfidni narod Angležev.

"Deutsche Tageszeitung" piše med drugim:

"Ni ga naroda na svetu, za katerega bi v celoti in posamič pojm farizeja tako veljal kakor za Angleže. Vsak farizej je pa hodeča laž in vteleseno načelo nemoralnosti. Da se bojuje s to državo laži, ni za nemški narod sedaj le stvar prevdarka, ampak tudi stvar srca. Stara škodljiva in lažniva fraza o plemenskem sorodstvu, o skupnih kulturnih idealih, je hvala nebesom, izginila. Naj bi vsi Nemci, ki so se dali še pred kratkimi tedni s tem in pravim nemškim sanjarstvom omračiti, popravili to s podvojenim sovraštvom do Anglije".

Zato sem, sledeč nagibu rojakov v svojem gospodarstvu krstil gnojišče "Englander" (Anglež)

Nemški patriotje, nemški gospodarji, storite tudi vi to, imenujte svoga gnojišča zanaprej "Angleže" in skrbite, da ostane pri tem imenu, da se bodo bodoči rodovi trajno spominjali na najslabši narod, ki ga nosi zemlja." — — —

Če ne bi bilo jasno, da spada famozni gospod Hitze v norišnico, bi človek dejal, da je lump in navaden baraba, kakor je "Deutsche Tageszeitung" falotski list Med Angleži kakor v vsakem narodu jih na tisoče in miljone pametnejših in boljših od tega trotelskega veleposestnika in teh barbarskih redakterjev.

Ali tako blaznico dela vojna iz sveta; do takih ciljev vodi patriotizem, ki vidi vse dobro in vse slabo le v tujih narodih. Patriotardarstvo je huda, nevarna bolezen!

Učite se stradati!

Kdo ne pozna smešnice o Ribničanu, ki je učil svojega osla stradati? Ko je pripravil žival tako daleč, da sploh ni več žrla, mu je poginila.

Človeku se zdi, kakor da delajo zdaj v Avstriji sploh z ljudstvom tak eksperiment. Moko, žito itd. so že vzeli pod državno kontrolo, kakor je ukazal Berlin; kruh se mora peči iz predpisane mešanice bolj iz krompirja in drugih dodatkov kakor iz moke; povrh pa neprenehoma kriče: Varčujte z živili! Varčujte z živili!

Ljudstvo naj se odvadi jesti.

Zadnji oklic kranjske deželne vlade se glasi:

'Vojna, ki jo že mesece vojujejo proti nam naši sovražniki, ni naperjena samo proti vojaški sili avstro-ogrske monarhije, temveč je tudi prava izstradalna vojna napram civilnemu prebivalstvu. Sovražniki, ki nas vojaško ne morejo premagati, nas hočejo izstradati. Vendar tega ne smejo doseči in tudi ne bodo dosegli, ako bomo varčno ravnali s svojimi živili. Posebno moramo varčevati z moko, ako naj vzdržimo do prihodnje žetve. Marsikaj si moramo odtrgati od ust. Vsi moramo šteditи; noben stan, noben poklic, nobena starost ni izvzeta. Kmet in meščan, gospodar ali hlapec, gospodinja in dekla, odrasli in otroci! Noben posel se ne sme pritoževati, ako dobiva manj hrane, kakor je bil vajen, noben posel ne sme staviti zahtev, ki jih gospodar ne more in ne sme izpolniti, ker mu dovoljuje zakon za porabo v gospodinjstvu samo tesno odmerjeno količino moke. Naša prva patriotična dolžnost je, da varčujemo z živili, in sicer pred vsem z moko in kruhom.

Oblastvene predpise moramo natačno, vestno in strogo izpolnjevati. Težki so časi; zahtevajo samozatajevanje in požrtvovalnost; toda mi hočemo in moramo pokazati svetu, da vzdržimo. In vzdržali bomo, ako bomo varčevali z živili, posebno z moko in kruhom. Od gora v doline, od kraja do kraja, od vasi do vasi naj se razlega in upošteva klic: "Varčujte z živili, varčujte z moko, varčujte s kruhom!"

Ljubljana, dne 11. marca 1915.
C. kr. deželni predsednik."

Kako poetično se to glasi: Od gora v doline, od vasi do vasi naj se razlega klic! Človek bi pričakoval, da pride na to slavnosten glas, ki pove kaj veličastnega, pa se visoka pesem izpremeni v hrešče čo rotitev: Ne jejte! Za božjo voljo, ne jejte!

Lepo se že začenja ta litanija: Vojna, ko jo že mesece vojujejo proti nam naši sovražniki . . . To je kakor tisti tat, ki je bežal pred svojimi preganjalci in kričal: Držite ga!

Zelo lep je tudi odstavek o poslih, ki se ne smejo pritoževati, če dobé manj hrane. To je najimenitnejša potuha za take gospodarje, ki bodo še čez razmere izkoriščali svoje posle. Zakaj bi jih ne? Saj se ne sme noben posel pritoževati.

Vojna in šole.

Škoda, ki jo povzroča vojna, sega na toliko strani, da je skoraj nemogoče pregledati vse posledice tega barbarstva. V pričo groznih življenjskih žrtev in materijalnega uničevanja se komaj misli na velikansko kulturno škodo, ki peha Evropo za stoletja v preteklost. Ne le sedanji, ampak tudi bodoči rod mora čutiti konsekvence krvavega divjanja.

V Avstriji hočejo zapreti šole. Nemara so jih med tem časom že zaprli; vsaj za nekatere vemo, da je poduk na njih ustavljen, n. pr. na višji dekliški šoli pri sv. Jakobu v Ljubljani in tudi na nekaterih po drugih mestih.

Ljubljanski "Slov. Narod" piše o tem:

"Zabeležili smo že vest, ki kroži po listih, da namerava učna uprava predčasno, najbrže že koncem maja, zaključiti srednje in ljudske šole. Ne vemo, kaj misli učna uprava, vidimo pa, da se z različnih strani nanjo vpliva, naj zatvori šole. Zakaj naj se šole zapro? Eni pravijo, da iz sanitetnih vzrokov, a nam se zdi, da v sanitetnem oziru pač ni treba imeti straha. Skoro vsak dan se čuje, da so infekcijske bolezni jako redke med civilnim prebivalstvom. V šolah, koder so nastanjeni vojaki — zdravi ali bolni — tako ni poduka. Če bi v kaki šoli med otroci nastala kaka nalezljiva bolezen, se pa lahko dotična šola zapre, kakor se tudi v mirnih časih zgodi. Pravi se tudi, da ima učiteljstvo sedaj veliko preveč napornega dela. Če je tako, naj se pa nastavijo pomožne sile, saj je kandidatinj dovolj. Dalje se tudi trdi, da bi na kmetih rabili otroke za poljska dela. Kaj pa more 10 ali 12 let star otrok delati? Ali naj ti otroci orjejo, ali kaj? Sedanja vojna bo vzela mnogo mladih mož — zato je toliko bolj skrbeti, da bo prihodnja generacija zdrava in dobra. Na kmetih je toliko žensk, da bodo lahko opravile vse delo, če bodo le hotele. Končno pa je tudi pomisliti, da bi na vse otroke, zlasti pa na mestne, jako slabo vplivalo, če bi cele mesece ne hodili v šolo. Koliko je starišev, ki ne utegnejo svojih otrok nadzorovati. Tudi je pomisliti, da je na stotisoče očetov v vojni in da matere komaj zaslužijo denar, da kupujejo tako silno drago živila — kdo naj otroke nadzoruje? Če bi bili otroci od maja brez nadzorstva in moraličnega vpliva učiteljev, bi se velik del tega naraščaja pokvaril. Upamo, da se učna uprava ne bo dala pripraviti do tega, da bi predčasno zaprla šole."

Morda je pa pametno, če se šole zapro? Saj je bilo v Avstriji vedno preveč pouka, samo katekizem se je zanemarjal. Naj pošljejo otroke v cerkev; očenaš in deset božjih zapovedi se bodo že tam naučili, druzega pa treba ni. Čim neumnejši so ljudje, tem bolje je za tiste, ki vladajo in jih izkoriščajo.

Krasti ne smeš — razun če imaš toliko tatinskega talenta, da lahko ukradeš celo deželo.

Trimesečni račun Avstrijsko-Slovenskega Bolniško Podpornega Društva v Frontenac, Kans.

OD 1. JANUARJA 1915 DO 31. MARCA 1915.

Število društva	Kraj društva	DOHODKI: Smrtninski sklad članov	Razni dohodki	Bolniški sklad	Upravni sklad	Rezervni sklad	Izvanred. prispevki	Skupni dohodki	Smrtninski sklad članic	Upravni sklad	Rezervni sklad	Skupni dohodki	IZDATKI: Smrtnina in pogr. stroški	Bolniške podpore	Razni izdatki	Skupni izdatki	Poslano na centralo	Iz gl. blag. doplačane bol. podp.	Število članov	Število članic
1	Frontenac Kans.	$ 46.30	$ —.—	$ 108.75	$ 17.40	$ 4.35	$ 36.50	$ 213.30	$ 36.76	$ 2.14	$ 1.07	$ 39.97	$ 300.00	$ 118.00	$ —.—	$ 418.00	$ 135.27	$ —.—	77	55
2	Chicopee, Kans.	22.68	—.—	43.50	6.96	1.74	14.50	89.38	13.62	.74	.37	14.73	—.—	64.00	.29	64.29	39.82	—.—	20	13
3	Newburg, Kans.	22.96	—.—	61.50	9.84	2.46	20.50	117.26	10.03	.68	.34	11.05	—.—	142.00	.17	142.17	37.22	51.08	26	12
4	Mineral, Kans.	69.08	.25	150.75	24.12	6.03	50.25	300.48	44.13	2.74	1.37	48.24	—.—	283.00	1.11	284.11	83.72	19.10	65	46
5	Weir, Kans.	32.67	—.—	58.50	9.36	2.34	19.75	122.62	11.92	.60	.30	12.82	233.00	140.00	—.—	373.00	51.64	56.20	26	11
6	Yale, Kans.	28.66	—.—	62.25	9.96	2.49	20.75	124.11	14.25	.94	.47	15.66	300.00	82.00	.31	382.31	54.46	—.—	26	14
7	Curanville, Kans.	17.40	—.—	36.00	5.76	1.44	12.00	72.60	11.68	.66	.33	12.67	—.—	63.00	.17	63.17	32.20	10.10	17	12
8	Fleming, Kans.	19.08	—.—	45.00	7.20	1.80	15.00	88.08	9.12	.54	.27	9.93	—.—	29.00	.35	29.35	68.66	—.—	20	9
9	Radley, Kans.	57.16	—.—	126.00	20.16	5.04	42.25	250.61	27.91	1.58	.79	30.28	—.—	260.00	.12	260.12	54.73	133.96	57	26
10	Jenny Lind, Ark.	54.97	—.—	120.75	19.32	4.83	40.00	239.87	22.55	1.48	.74	24.77	150.00	247.50	.32	397.82	87.62	70.80	54	25
11	Breezy Hill Kans.	73.57	—.—	180.75	28.92	7.23	59.50	349.97	39.65	2.50	1.25	43.40	—.—	367.00	—.—	367.00	55.97	29.60	83	43
12	Cherokee, Kans.	9.33	—.—	22.50	3.60	.90	7.50	43.83	6.93	.48	.24	7.65	150.00	66.00	—.—	216.00	5.82	20.34	10	8
13	Adamson, Okla.	31.72	.25	75.00	12.00	3.00	25.50	147.47	6.66	.42	.21	7.29	—.—	158.00	.22	158.22	23.99	27.45	33	7
14	Maynard, Ohio	13.30	—.—	33.75	5.40	1.35	11.25	65.05	6.10	.44	.22	6.76	—.—	22.00	.28	22.28	50.59	1.06	16	8
16	Franklin, Kans.	50.49	.25	117.00	18.82	4.68	38.75	229.99	31.65	1.84	.92	34.41	—.—	177.50	—.—	177.50	86.92	—.—	55	32
17	Carney, Iowa	21.81	—.—	47.25	7.56	1.89	15.75	94.26	10.83	.66	.33	11.82	—.—	36.00	.39	36.39	69.69	—.—	21	11
18	Winter Quarters, Utah	19.29	—.—	49.50	7.92	1.98	16.50	95.19	3.49	.24	.12	3.85	—.—	247.00	—.—	247.00	—.—	147.96	21	4
19	Black Diamond, Wash.	20.56	—.—	46.50	7.44	1.86	15.75	92.11	3.76	.26	.13	4.15	—.—	25.00	.30	25.30	70.96	—.—	32	7
20	Ely, Minn.	41.73	.25	124.50	19.92	4.98	41.50	232.88	—.—	—.—	—.—	—.—	—.—	80.50	.64	81.14	151.74	—.—	56	—
21	Witt, Ill.	10.63	—.—	24.00	3.84	.96	8.25	47.68	3.82	.28	1.14	5.24	—.—	10.00	.12	10.12	42.80	—.—	11	5
22	Huntington, Ark.	8.95	—.—	20.25	3.24	.81	6.75	40.00	.60	.06	.03	.69	—.—	20.00	—.—	20.00	20.69	—.—	9	1
23	Pleasant Valey, Pa.	8.76	—.—	23.25	3.72	.93	10.50	47.16	—.—	—.—	—.—	—.—	—.—	28.00	.20	28.20	28.49	9.53	11	1
		$681.10	$ 1.00	$1,577.25	$252.46	$63.09	$529.00	$3,103.90	$315.46	$19.28	$10.64	$345.38	$1,133.00	$2,665.50	$ 4.99	$3,803.49	$1,253.00	$577.18	746	350

MARTIN OBERZAN, gl. predsednik.
JOHN ČERNE, gl. tajnik.
FRANK STARCHICH, gl. blagajnik.

Glavni nadzorni odbor:
PONGRAC JURSCHE
MARTIN KATZMANN
ANTON KOTZMAN

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

— Lastnik in izdajatelj: —

Jugoslovanska delavska tiskovna družba v Chicago, Illinois.

Naročnina: Za Ameriko $2.00 za celo leto, $1.00 za pol leta. Za Evropo $2.50 za celo leto, $1.25 za pol leta.

Oglasi po dogovoru. Pri spremembi bivališča je poleg novega naznaniti tudi stari naslov.

Glasilo slovenske organizacije Jugosl. socialistične zveze v Ameriki.

Vse pritožbe glede nerednega pošiljanja lista in drugih nerednosti, je pošiljati predsedniku družbe Fr. Podlipcu, 5039 W. 25. Pl. Cicero, Ill.

PROLETARIAN

Owned and published every Tuesday by South Slavic Workman's Pubishing Company Chicago, Illinois.

Subscription rates: United States and Canada, $2.00 a year, $1.00 for half year. Foreign countries $2.50 a year, $1.25 for half year.

Advertising rates on agreement.

NASLOV (ADDRESS):
"PROLETAREC"
4008 W. 31. STREET, CHICAGO, ILLINOIS

Gompers in narodna obramba.

Vpliv evropske vojne na razne glave je večinoma prav malo vreden. Tudi v možgane predsednika A. F. of L. gospoda Gompersa ne nosi jasnosti, ampak povzroča v njej še več zmede, nego je je navadno tam.

Ameriški generali so zadovoljni z Gompersom in ga hvalijo. Vrhovni glavar delavskih unij je namreč dovolil nekemu časnikarju interview, v katerem se je izrekel za zadostno deželno obrambo in proti razoroženju.

Za deželno obrambo — to ne bi bilo nič hudega. Kdor je po krivici napaden, ima pravico, da se brani. Toda pri Gompersovi deželni obrambi je sumljiva že besedica "zadostna;" če ne bi imel ta atribut posebnega pomena, bi bil namreč nepotreben. Če se že branim, se bom branil, dokler ne odbijem nevarnosti popolnoma. Gompersovo "zadostno" izraža torej nekaj druzega kakor to, kar se razume že samo ob sebi. In da nam ne bi ostali kakšni dvomi, pove gospod Samuel svoje mnenje še nekoliko natančneje. Dejal je namreč, da je organizirano delavstvo za pomnožitev obrambnih sredstev, torej za večje oboroževanje.

Gompers je nasproten militarizmu; ampak kakor militaristi je tudi on za večjo armado, za mnogo več ladij, za več topov, za več trdnjav, sploh za povečanje vsega militarističnega aparata.

Predsednik delavske federacije govori v imenu organiziranega delavstva in naglaša to izrecno. On pravi:

"Organizirano delavstvo se izreka za večja obrambna sredstva. Organizirano delavstvo priznava, dokler ni dosežen millenium, da bi bila nacionalna politika razoroževanja samomorilna in da bi pomanjkanje zadostnih nacionalnih obrambnih sredstev dražilo na napad"

To so natančno tisti argumenti, ki so jih rabili militaristi v evropskih državah, da so opravičevali svoje zahteve po vedno večjem oboroževanju. Nemčija ni izpopolnjevala svojega militarističnega aparata do dovršenosti precizne mašine za to, da napade svoje sosede, ampak seveda le zato, da se more braniti. Avstrija ji ni sledila in ni izdala cele miljarde naenkrat za pomnožitev armade in za nakup topov in ladij, da bi poskusila anektirati Srbijo, temveč da je ne bi Srbija napadla. Francija ni niti mislila, da bi hotela kdaj pridobiti izgubljeno Alzacijo, ko je vpeljala triletno vojaško službo; tudi ona se je pripravljala le za obrambo. In Rusiji se ni nikdar sanjalo o Galiciji in o Dardanelah; tudi ona je povečavala svoj vojaški proračun izključno za obrambo.

Ali ravno večno pomnoževanje "obrambnih" sredstev je bilo med najtehtnejšimi vzroki sedanje vojne. Vojaška bremena so v vseh državah tako naraščala, da se je že povsod slišalo glasno godrnjanje. Celo "lojalni" krogi so že začeli protestirati; na Nemškem je sicer Reichstag proti glasovom socialnih demokratov dovolil izreden izdatek cele miljarde mark za militaristične namene; ali ko je bilo treba določiti, kako se bo miljarda plačala, so začeli največji kapitalisti in veleposestniki demonstrativno tiščati žepe.

Treba je bilo enkrat pokazati čemu je dober velikanski militaristični aparat in zakaj se plačujejo miljoni. Najglobokejši razlogi vojne tiče v kapitalističnih razmerah. Ali militaristična kasta nima tega klanja nič manj na duši.

Vsak poklic bi rad pokazal svetu, da je potreben. Večina strok pokazuje to vsak dan s svojim delom. Toda preganjati rekrute po kasarniškem dvorišču in vojaškem vežbališču pa včasi paradirati pri kakšni procesiji in streljati v zrak pri kakšnem pogrebu — je li to tudi poklic? Ljudje pridejo lahko do misli, da je to kasta lenuhov, ki hoče na stroške ljudstva prijetno živeti brez pravega dela. Torej je treba pokazati, da je vojaštvo potrebno.

Tu je generalni štab, ki izdeluje in predelava mobilizacijske načrte in vsakovrstne orders de bataille. Čemu? Le zato, da bodo ležali v arhivu in da jih bo pokrival prah? Enkrat jih je vendar treba porabiti, da ni bilo delo zastonj.

Tu so generali, ki so se učili zgodovino z vojaškega stališča. V glavi so jim obtičala imena slavnih vojskovodij od Xerxa do Napoleona. Kje je njihova slava? Naj li zmagujejo le pri manevrih, o katerih ne piše nobena zgodovina? Oni čutijo v sebi Caesarjevo ženialnost, pa nočejo, da bi ostala pokopana. Treba je torej vojne, da se zabliše njihova imena.

Vsak mladi lajtnant čuti v sebi silo Skobeleva in Osman paše. Ali če ostane mir, bo počasi lezel po lestvi oficirske hierarhie in pojde kot major lahko v penzijo. Vojna! Vojna! Tam se razodenejo njegovi talenti in naenkrat bo velik.

Toda Gompers pravi, da se ne navdušuje za militarizem; on zahteva le pomnožena obrambna sredstva.

Razumeli bi ga, če bi dejal, da je za človeka v naših časih koristno vedeti, kako se rabi orožje. Ali ne. Gompers zahteva pomnožena "obrambna" sredstva.

Prezrimo za enkrat dejstvo, da so obrambna sredstva večinoma tudi napadalna sredstva. Toda kako si predstavlja Gompers to pomnožitev brez militarizma? Treba je po njegovem mnenju tako kakor po Gardnerjevem ali po Rooseveltovem zgraditi mnogo več ladij, vliti mnogo več topov, nakupiti aeroplanov i. t. d.

Nove barke najbrže ne bodo spravljene v kakšen muzej, temveč bodo plavale po morju. Same od sebe?... Te umetnosti tudi najlepši superdreadnoughti še ne znajo. Torej bo treba na njih pomorščakov in sicer takih, ki so izurjeni za bojne ladje. Ni li to militarizem na morju?

Če se bodo zidale nove trdnjave, ne bo zidovje prepuščeno samo sebi. V te zgradbe bodo vteknili ljudi s puškami, ljudi, ki znajo nabijati topove, ljudi, ki znajo operirati z minami. Naj so to zvezni vojaki ali pa miličarji — to je vseeno. Militarizem je to.

Gompers zahteva tako vladno politiko, ki poskrbi zadostna sredstva za te "obrambne" namene. Finančna sredstva seveda. V tem tonu ne bo treba dolgo pridigati nobeni vladi. Kadar je treba zahtevati denarja od ljudstva, ni nobena kapitalistična vlada malodušna.

Ni pa nevarnejših finančnih zahtev od militarističnih. Začetek se pri Molohovi požrešnosti lahko dožene, konec nikoli ne. Čim se enkrat prizna načelo, da je treba "zadostnih" sredstev, izgubi militaristični šod takoj svoje dno in nikoli ga ne napolniš.

Tehnika napreduje z velikanskimi koraki. Tudi vojskovanje v naših časih je tehnika. Tudi militaristična tehnika napreduje tako silno, da ji pogled komaj sledi. Koliko se je razvila le v kratkih letih izza rusko-japonske vojne! Že takrat je imela popolnoma drugačen značaj kakor zadnja rusko-turška ali pa prusko francoska vojna. Ali danes so že razne metode z mandžurskih bojišč in s kitajskega morja zastarele. Kje so bili takrat podmorski čolni, kje aeroplani in Zeppelini, kje 42centimetrski možnarji!

Ako se obljubijo Molohu v Ameriki "zadostna" sredstva, bo vse to, kar imajo druge militaristične države, nezadostno. Kajti "obramba" je le takrat zanesljiva, če je močnejša od napada. Star vojaški pregovor pa pravi, da je ofenziva najboljša defenziva, in ameriški militaristi bodo zahtevali tudi napadalna sredstva tedaj, če bodo številnejša, močnejša od bojnih sredstev drugih držav.

Najbolj čudno pa se nam zdi, da govori Gompers v imenu organiziranega delavstva. Tisto organizirano delavstvo, na katero se sklicuje njegov predsednik, je vendar lani na svoji konvenciji v Philadelphiji protestiralo proti pomnoževanju oboroževanja in še samo predsednikovo poročilo je dejalo: "Delavsko ljudstvo ne potrebuje več oboroževanja, temveč neodvisnosti mišljenja in z znanjem ustvarjenega prepričanja."

Kako to, da bije Gompers samega sebe po zobeh?

POGLAVJE O NARODNOSTI.

Marsikaj so nam naši ljubi sovražniki in nasprotniki že očitali. Če je človek dalje časa v socialističnem gibanju, opazi, da se vsa očitanja periodično ponavljajo. Po salonih, restavracijah in kavarnah, kjer imajo električne klavirje, orchestrione in podobna mučila, je tako z melodijami: če sediš tam eno uro, boš vsaj dvakrat slišal "Sweet land of Liberty," če poseduš še eno uro, pride pa še dvakrat na vrsto.

Zdaj je na lajni naših nasprotnikov narodnost in mi smo njeni izdajalci. Saj ni prvič, in prepričani smo, da tudi zadnjič ni. Vmes so bili že časi, ko so nas imenovali "dobre" Slovence; in tudi ti časi se bodo zopet vrnili. Prilike bodo že tako nanesle, da se bo to nekaterim gospodom zdelo koristno.

No, mi smo že stari grešniki in imamo trdo kožo, pa nam je kakor nepoboljšljivim cinikom vseeno, če nas nasprotniki hvalijo ali pa psujejo; eno in drugo jim je namreč le sredstvo, da bi nas zvabili z naše poti. Tako modri so bili ljudje že takrat, ko so začeli krotiti živali; če ni pomagala beseda, je prišel bič na vrsto, in če to ni zaleglo, se je poizkusilo z vabo. Ta navihana metoda je še zdaj v rabi, le da ni zavedno delavstvo tako kratkega uma kakor osel.

Ako bi šlo le za tiste junake, ki zasledujejo s slovenstvom in slovanstvom le sebične cilje, katere znajo pač skrivati kakor kača noge, ne bi izgubili o narodnosti niti besedice. Kajti za te ljudi bi bilo škoda pisati in govoriti: resnica se ne vjema z njihovimi spekulativnimi računi in zato je ne bodo nikdar priznali. Ali ker je v narodnem vprašanju sploh še veliko nejasnosti, naj bo temu predmetu posvečeno nekoliko vrstic.

Kaj je narodnost?

Nacionalisti mislijo, da je to najenostavnejša reč na svetu. Slovenci so Slovenci, Nemci so Nemci in Italijani so Italijani. To gre brez vsake razlage.

Če bi bilo res tako enostavno! Narodnost je v resnici tako komplicirana reč, da zanjo sploh ni nobene absolutno veljavne definicije. V različnih slučajih se opira narodnost na povsem različne elemente; kar jo v enem slučaju označuje, je v drugem brez vsake veljave. Edina razlaga, ki bi mogla imeti splošno ceno je ta: Narod je svota onih ljudi, ki se smatrajo in se priznavajo za njegove člane.

S tem je seveda prav malo povedano, kajti ta razlaga ne poda nobene karakterizacije, in še z nio naletimo na odpor pri ljudeh, ki sicer sami pehajo rojake iz naroda, na drugi strani pa trdijo, da so takozvani nemčurji, italijanaši i t. d. tudi Slovenci, le izprideni Slovenci.

Po čem se pa sploh more določiti narodnost?

Ako je narod enota in celota, morajo vsi njegovi člani imeti nekaj skupnega. Ta skupnost mora biti stvarna, očitna — vsaj toliko, da jo je mogoče brez dvomov dognati — in od prizadetih ljudi mora biti priznana.

Kaj je voda, se lahko konstatira: označuje jo kemična formula H^2O. V Ameriki in Avstraliji, v Afriki in v Aziji in v Evropi je ta kemična sestavina vedno voda. Lahko je pomešana z drugimi tvarinami, lahko je čista, umazana, sladka, slana, mehka, trda — ali če je vodik spojen s kisikom po kemičnem pravilu, je voda.

Kaj je človek, lahko doženemo v vsakem slučaju, pa naj imamo pred sabo Arijca ali Mongola, Papuanca ali Eskimota, Senegalca ali Čerokeza. Kljub vsega sorodstva z živalskim svetom se tudi kulturno najnižji človek tako razlikuje od najrazvitejše opice, da je zamenjava izključena. Najnižji Patagonec ima gotove lastnosti skupne z najrafiniranejšim Parižanom, in vse te skupnosti so prirodoslovno natančno dognane.

Delavski razred je enota; pogoji delavskega življenja so bistveno enaki. Ameriški in japonski, turški in slovenski delavec mora prodajati svojo delavno moč in prepuščati dobiček svojega truda delodajalcu. To utemeljuje skupnost razreda kljub temu, da so italijanski delavci živahni, švedski pa mirni, da pijo eni samo vodo, drugi pa žganje, da tekajo nekateri vsako prosto minuto v cerkev, drugi se pa niti ne zmenijo za verske ceremonije.

Tako lahko doženemo skupnost kapitalistov, katoličanov, monistov, slikarjev, kovačev, geologov, astronomov, pesnikov.

Kako definiramo narod in narodnost?

Po krvi in po rodu.

Še danes je zelo razširjeno mnenje, da so se narodi razvili prav gladko in po ravni poti: Najprej je bila rodbina; ta se je razplodila; nastalo je mnogo rodbin; nekatere so ostale skupaj, druge so se ločile. Pa so se množile dalje. One, ki so skupno živele, so si ostale enake, med njimi in onimi, ki so se ločile od njih, pa so nastale večje razlike. Svota enakih rodbin je bila narod.

Torej določa narode plemensko sorodstvo.

Če bi bilo res tako! Ali že tisto mnenje o prvotnih rodbinah v pradavnih časih je zgrešeno. Človek rad sodi vso preteklost po sedanjosti in vse ljudi po sebi. Ali taka metoda je napačna in ga mora zavesti v največje zmote.

Danes žive ljudje v rodbinah; to pa ni nikakršen dokaz, da je bilo vedno tako. Vsi zaključki, ki se izvajajo iz take zgrešene premise, morajo biti napačni.

Ako imamo dandanes sploh kakšno živo možnost za primerjanje s preteklostjo, so to edino takozvani divjaki. Po raznih krajih sveta žive še dandanes raznovrstna plemena v kamniti dobi, to se pravi, da je poglavitna snov za njihovo orodje kamen in da ne poznajo delovnih sredstev iz kovin. Tudi njihove kulturne stopnje so različne. To omogoča znanosti, da spozna — seveda s pomočjo mnogih drugih sredstev — približno pot razvoja človeka in človeške družbe. In ta znanost nam nepobitno dokazuje, da je bila tudi sedanja rodbina plod razmeroma poznega razvoja, da je pa prvi ljudje mnogo tisočletij niso poznali.

Bila je zelo dolga doba, ko ni imelo očetovstvo sploh nobene veljave. Pojm očeta je bil kratkomalo neznan. Mati otroka se je seveda lahko dognala; oče je bil slučajna oseba. Zato so imeli otroci opraviti z materjo, ne pa z očetom. Med moškimi je bil najbližji sorodnik materin brat.

Take razmere se najdejo še dandanes pri neciviliziranih plemenih.

V latinskem imenu rodbine je še ohranjen spomin na prve človeške družbe. Naša "familija" izvira od fames, kar pomeni lakoto. Lačni ljudje so se zbrali v tolpo, da so skupno iskali hrane, kar je bilo mogoče le v delu in boju. Kot nomadi so sledili divjačini in kjer je bil dober lov, tam je bila slučajna domovina.

Tudi ko se je človek začel stalneje naseljevati v gotovih krajih in obdelavati zemljo, je bila rodbina v našem zmislu še dolga neznana. Monogamija — enoženstvo — je plod zelo pozne civilizacije in posledica gospodarskih razmer. Sicer pa so v dolgih dobah razvoja vladale najrazvrstnejše oblike spolnega življenja in rodbinstva.

Obdelovanje zemeljskih tal je provzročilo boje za zemeljsko posest. Že bogovi tedanjih časov so le malo vedeli o idealni pravičnosti. Pomagali niso tistim, ki so branili svoja domovja, ampak so naklanjali zmago onim, ki so imeli krepkejše roke in boljše orožje. Zmagovalci pa so v nekaterih slučajih pokončali premagane, v drugih so jih zasužnjili, zopet v drugih so se pomešali z njimi.

Ko je že zavladalo moško pravo namesto materinskega, so krepka plemena kradla in ropala ženske pri drugih plemenih, za spomin so ostale mnoge bajke o takih dogodkih in pri raznih narodih šega, da mora ženin nevesto navidez ugrabiti.

Kri se je mešala na razne načine. In čimbolj se je družba razvijala, čimbolj so se množila človeška sredstva, čimbolj je človek potreboval stikov s človekom, tembolj se je mešala.

Kdor hoče dandanes najti "čiste" rase, mora iti med divjake v kraje, ki so najbolj oddaljeni od kulture. Ali tudi tista čistost je le relativna, kajti tudi ta plemena so rezultati še starejših razvojev, katerih tudi ni bilo brez mešanja.

V civiliziranih deželah pa bi bilo smešno še v naših časih govoriti o čistih narodih. Če vzamemo n. pr. Evropo od tistih časov, odkar so se po njej naselila plemena, ki žive dandanašnji po njenih deželah, pa se le pekoliko spomnimo na njih zgodovino, se nam povrstí pred očmi toliko vojn, toliko prostovoljnih in neprostovoljnih selitev, da ga skoraj ni kotička, kjer se ne bi bila morala kri neštetokrat premešati.

Bili so na svetu veliki narodi, ki so igrali za vse čase neizbrisno vlogo v zgodovini. Rimljani na primer. Ni jih več. Propadla je rimska država, izginil je rimski narod.

Kaj so v eni noči poginili vsi tisti ljudje, ki so bili nekdaj Rimljani? Če je izginilo ime, vendar niso mogli izginiti živi ljudje kakor kafra. V drugih narodih žive njih potomki dalje; tisti narodi, ki so jih vsesali, so pa s tem dobili tujo kri v svoje žile in se ne morejo sklicevati na svojo čistost.

To mešanje pa se je ponavljalo neštetokrat. Kdo bi mogel danes sploh dognati, koliko neslovanske krvi imajo Slovenci, koliko neromanske Rumuni, koliko nehelenske Grki v svojih žilah. Če bi šlo po krvi in po rodu, bi se danes najbrže vsak narod v Evropi po krivem posluževal svojega imena.

(Dalje prihodnjič).

Izza klavnice.

Te dni je bil sodrug J. C. Kennedy, novoizvoljeni mestni svetnik v Chicagu, pred zvezno komisijo zaslišan o razmerah v klavniškem okraju. Dejal je:

"V klavnicah pobijajo prešiče, vole in ovce. Te more z nožem in kladivom. V ozadju klavnic, kjer stanujejo delavci, pa more dojenčke, matere in otroke. Te more z nizkimi plačami in strašnimi razmerami."

Kennedy je opisaval zdravstvene razmere v klavniškem distriktu, kjer ljudje strašno slabo stanujejo in se strašno slabo hranijo; krive so tega nizke plače. V klavnicah dela veliko Poljakov, Litvincev in Slovanov sploh. V distriktu je vedno velika armada brezposelnih. Po dvesto do tisoč ljudi vidi človek lahko vsak dan, kako se tlačijo pred pisarnami, pričakujoči dela. Kadar jih nabero družbe, kolikor potrebujejo, razžene policija ostale z gorjačami.

Leta 1910. je Kennedy v imenu chicaškega vseučilišča preiskaval razmere v klavnicah. Pri Armourju je bilo takrat zaposlenih 8160 oseb. Izmed teh jih je skoraj 47 odstotkov zaslužilo največ deset dolarjev, dvanajst odstotkov izpod 4 dolarje, šest odstotkov štiri do pet dolarjev, in komaj 3 odstotki čez 20 dolarjev na teden. Od leta 1896 do 1903., ko so bili klavniški delavci organizirani, se je plača zvišala; po izgubljeni stavki leta 1904., ko je bila unija uničena, so pa mezde rapidno padle.

Da bi mogel delavec v klavniškem distriktu vzdrževati družino, bi moral zaslužiti 800 dolarjev na leto. Sedaj znaša poprečna plača 503 dolarje. Da morejo živeti, mora tudi žena delati, ali pa morajo jemati druge delavce na hrano.

Leta 1908. je umrlo v klavniškem distriktu 429 odraslih, 132 izmed njih za pljučnico. Izmed treh otrok umre po eden, preden je 3 leta star; to se pravi, da je otroška umrljivost sedemkrat večja kakor v distriktu ob jezeru. "Klavniški distrikt — pravi Kennedy — je pravi pekel za delavce."

Komisar O'Connell je vprašal Kennedyja, če bi mogel predlagati kakšno sredstvo, da bi se te razmere popravile. Kennedy je odgovoril: "Organizirajte vse klavniške delavce v uniji. V industrijo je treba uvesti demokracijo, kjer imajo vsi: delodajalci, delavci in konsumentje besedo. Ljudska lastnina je pomoč. Strokovna organizacija je ena stopnja industrialne demokracije."

V svojem poročilu o preiskavi je sodrug Kennedy tudi to vse omenil, ali, kakor je izjavil pred komisijo, se to ni tiskalo; Kennedy je priporočal strokovno organizacijo, toda v odboru so se upirali profesorji Henderson, Mead, Boad in Lamed, češ, da "to ne spada v znanstveno delo."

Mi pa bi radi vedeli vpričo takih razmer, če more biti na vsem svetu kaj važnejšega za delavce kakor organizacija, agitacija in izobrazbena priprava za boj proti takemu strašnemu izkoriščanju. Kdor ne vidi, da ga vse druge pridige le odvajajo od tega najvažnejšega, najnujnejšega boja, mora biti slep. In kdor jih hoče odvajati od tega boja, je kapitalističen hlapčon.

KATASTROFALNA EKSPLOZIJA.

Pri New Yorku delajo velik nasip, za katerega je treba z dinamitom razstreljevati skalovje. Pri takem delu je treba največje paznosti in previdnosti, kajti razstreljevalne snovi nimajo nobenega spoštovanja do človeškega življenja. Če se ta paznost le najmanje zanemari, se to lahko strašno maščuje.

Pri nasipu Kensico se je maščevalo. Osem delavcev je bilo dne 27. aprila ubitih, enajst pa znatno poškodovanih, med njimi štirje tako, da so poškodbe smrtno nevarne.

Delalo se je približno 90 čevljev pod zemeljskim površjem. Deset do dvajset čevljev nad delavci je bil dinamit nasut v luknje, zvrtane v skali, ki je bila delu na poti. Ko je prišel signal, naj se delavci odstranijo na varen prostor, so izkušali, da pohite po najkrajši poti s kraja nevarnosti. Toda komaj so storili nekoliko korakov, ko je strašno počilo in kamenje, prst in pesek je letel okrog. Učinek je bil grozen.

Preddelavec Juliano pravi, da so se morale električne žice zamotati, vsled česar se je eksplozija prezgodaj izvršila. Pri nasipu je zaposlenih okrog 1500 delavcev v službi Kerbauch Co. Od teh jih je takoj 100 dobilo nalog za reševalna dela. Ranjence so spravili v bolnišnico, kamor so prišli zdravniki iz White Plains. Ponesrečenci so Italijani.

Seveda je to "nesrečen slučaj". In "nihče" ne more biti kriv. Ali da se pri eksplozijah zelo lahko zgode taki nesrečni slučaji, ni nikakršna apokaliptična tajnost. Ako bi se dal delavcem signal, da naj gredo na varno mesto, preden je električna zveza napravljena, bi bila taka nesreča nemogoča. Ampak družba bi izgubila nekoliko minut dela, in to je kajpada važnejše od delavskega življenja.

"Ljubi svojega bližnjega" pomeni danes v Evropi: Streljaj nanj!

*

Nekatere dobre-duše mislijo, da bi bilo delavstvu popolnoma in pravično ustreženo, če bi dobilo kaj boljšo plačo, in si belijo glavo, koliko naj bi znašal priboljšek, da bi bilo prav. To delo si gospodje lahko prihranijo. Tudi dvajset tolarjev na dan je premalo. Kajti če bi mu kapitalisti toliko plačali, bi tako podražili vse potrebščine, da ne bi bil nič na boljšem kakor z dvema ali tremi tolarji. Dol s kapitalizmem! — to je edino geslo za zavedne delavce.

Bodoči mir.

Vprašanje, kaj naj se stori, da se v bodoče prepreči ponovitev takega klanja, kakršno sedaj divja po Evropi, povzroča ne le po socialističnem, ampak tudi po meščansko pacifističnem časopisju veliko razprav. Angleška Independent Labour Party se je bavila s tem problemom tudi na svojem kongresu.

V vseh teh debatah je veliko zanimivega in socialistov se to vprašanje vsekakor zelo tiče. Ako ne bi bilo nič druzega, bi moral že zdravi egoizem stranke povzročati, da se bavijo socialisti s tem problemom. Kajti da je storila vojna socializmu veliko škode, je ne le jasno, ampak tudi popolnoma naravno. Že zaradi tega mora stranka gledati, da prodre do dna tega težkega in zamotanega problema in doseže čim temeljitejše zaključke.

Da bi se našlo v sedanji družbi sredstvo, ki bi moglo zanesljivo preprečiti bodoče vojne, je pač izključeno. V življenju narodov ne pomagajo iluzije nič; navadno so še škodljive. Resnica je, da morajo v kapitalistični družbi nastajati gospodarska nasprotja, iz katerih se izlegajo spori, ki ostanejo včasi diplomatični, včasi se pa preleve v oborožene konflikte. Dokler ni mogoče zabraniti takih sporov, se ne more govoriti o koncu vojne. Z drugimi besedami: Dokler je kapitalizem, je vojna mogoča.

To resnico je na vsak način treba imeti pred očmi, kajti drugače pridemo na tisto pot, po kateri hodijo ves čas brezuspešno meščanski pacifisti, ki prezirajo vzroke vojne, pa hočejo z lepimi pridigami in moralnimi recepti spraviti vojno s sveta.

Ako hoče človeštvo kdaj uživati mir brez strahu pred novim klanjem, se mora rešiti kapitalizma.

Kljub temu je v sedanjih razmerah dobro vsako sredstvo, s katerim bi se moglo vsaj otežčati vojskovanje in vsaj nekoliko bolj zavarovati mir; le da se pri tem ne sme pozabiti na glavni cilj. Boj proti vojni mora biti v prvi vrsti boj proti kapitalizmu; dokler ni odpravljeno Mamonovo gospodstvo, je pa koristno, če se vzame kapitalizmu toliko orožja in toliko prilike za pretep, kolikor je le mogoče.

Ako bi po sedanji vojni proletariat sklepal mir in bi imel tako moč, da bi lahko izsilil priznanje in dejanjsko izvrševanje svojih mirovnih pogodb, ne bi bilo težko doseči garancije, s katerimi bi se militarizmu temeljito porezala krila. Toda okrog zelene mize bo sedela večinoma tista diplomacija, ki je povzročila sedanjo vojno. In v njenih glavah ne bo vladala misel, kako naj se zagotovi trajen mir. Prva skrb vseh teh gospodov bo ta, kako izkrešejo v danem položaju največ dobička vsak za svojo državo. Tisti, ki dobo morali popuščati, ker bodo razmere proti njim, bodo pa že ugibali, na kakšen način bi se mogli vsaj pozneje maščevati in kakšne zanke in vozle bi mogli spraviti v mirovno pogodbo, da bi imeli o svojem času "pravne" razloge za novo vojno.

Če vse to vemo, vendar ne mislimo, da se mora proletariat tiho in nemo vdati v svojo usodo in fatalistično čakati na tisti dan, ko bo svet socialističen. Stranka zavednega delavstva se bojuje za svoj najvišji cilj, za odstranitev kapitalističnega sistema; s tem se bojuje tudi zoper vojno, kajti kadar pade kapitalizem, izginejo z njim tudi materijalistični vzroki vojne. Ali kakor se bori socializem tudi v sedanji družbi za zboljšanje delavskega položaja, tako rabi svoj vpliv tudi proti militarizmu in klanju ljudstva.

Odkar je izbruhnila vojna, delajo socialistične stranke v raznih deželah, kolikor le sedanje težavne razmere dovoljujejo, in kadar pride do sklepanja miru, bo Internacionala gotovo govorila. Bilo bi nezmiselno, če bi hoteli po vzoru raznih meščanskih ideologov in frazerjev obljubovati, kaj da bo Internacionala vse dosegla. To bo odvisno od razmer, ki bodo takrat vladale, in od moči, s katero bo mogla Internacionala razpolagati.

Danes se more razpravljati le o tem, kaj se more s socialističnega stališča zahtevati, da se bodoči mir čim bolje utrdi. V raznih resolucijah in sklepih konference in kongresov so bila že izrečena nekatera mnenja, ki so vsega uvaževanja vredna.

Da se ne vodi sedanja vojna iz nobenih idealnih nagibov, mora biti jasno vsakomur, kdor se ne da zaslepiti s fantazijami kratkovidnih prerokov. Kjer nagibi niso idealni, tam tudi cilji ne morejo biti taki. Ako se bo hotelo doseči kaj idealnejšega, bo treba to izvršiti.

Mogoče je, da se tupatam kakšna pravična zahteva vjema z interesi te ali one države. V tem slučaju jo je, če so vse razmere ugodne, gotovo lože doseči, kakor če nasprotuje vsem državnim interesom.

Nekaj takega je n. pr. s poljskim vprašanjem. Za Nemčijo — namreč za cesarsko, oficielno Nemčijo bi bila ustanovitev samostojne Poljske ugodna, ker bi s tem dobila med sebe in Rusijo takozvan Pufferstaat. Zato je tudi kajzer Viljem navdušen za poljsko kraljevstvo; ali kdor bi iz tega izvajal, da mu je le količkaj pri srcu svoboda narodov sploh ali pa svoboda Poljakov posebej, bi zaslužil najglobokojše pomilovanje. Če ne bi bilo prav nikakor drugace mogoče, bi Viljem morda odstopil še par pruskih vasi tej novi Poljski; to bi izgledalo zelo nesebično, a vendar bi bila to le matematična politika. In če bi bilo v moči Nemčije, bi se za ta dar gotovo bogato odškodovala na drugem kraju, n. pr. v Belgiji.

Prav nobenih idealnejših namenov pa ne smemo podtikati plemenitim zaveznikom, ki mislijo prav tako na svoje interese, kakor Nemčija ali Avstrija. Karkoli se pripoveduje o slovanofilstvu oficielne Rusije in o narodnem liberalizmu oficielne Anglije, so flavze — Rusija potrebuje prosto pot skozi Dardanele, zvezo z odprtim morjem, in če to doseže, jo bo usoda Slovanov malo brigala. — Seveda, če se more poceni postaviti kot "osvoboditeljica Slovanov," bo tudi ta častni naslov rada sprejela. Saj je bila tudi "osvoboditeljica balkanskih narodov" — tako namreč, da so morali v Belgradu in v Sofiji tako plesati, kakor so v Petrogradu žvižgali, in Rumunija je le zato dolga leta podpirala avstro-nemško-italijansko trojno zvezo, da je bila nekoliko varna petrogradske palice.

Bila bi krvava zmota, če bi katerikoli narod pričakoval svojo osvoboditev od katerekoli kapitalistične države. In usodno bi se taka zmota lahko maščevala.

Toda če bi bilo mogoče doseči svobodo narodov — svobodo v tistem omejenem zmislu, ki velja v kapitalističnem sistemu, bi bil to dobiček, ker bi se vzroki sporov, iz katerih nastajajo vojne, nekoliko skrčili.

Zahteva take svobode ni le pravična, ampak tudi pametna, kar v kapitalistični družbi ni vseeno. In vse izjave, ki smo jih od socialistične strani čitali tekom vojne, soglašajo v tej zahtevi. Že v prvi resoluciji, ki jo je bila objavila angleška Independent Labor Party je bila izrečena, in pozneje se je pogostoma ponavljala. Na vsak način se lahko smatra za zahtevo Internacionale.

Ona jo bo naglašala, pa naj zmaga kdorkoli ali pa nihče. Seveda ne gre tu le za svobodo Jugoslovanov, ampak za svobodo vseh narodov, ki sedaj nimajo avtonomnega življenja.

Če bi se taka svoboda dosegla, bi bilo nekaj; nikakor pa ne vse. nikakor ne toliko, kolikor si domišljajo utopistični nacionalisti. Narodi niso enako veliki, vsled tega niso enako bogati, nimajo enakih pogojev za industrijo in trgovino, nimajo, tudi če so popolnoma avtonomni, enakega gospodarstva. Zemeljski zakladi, rodovitnost tal, geografična lega i. t. d. vplivajo z druge strani na te razlike.

Neenake narodne države, prepuščene same sebi, bodo izkušale izravnati to neugodnost z alliancami, ki se ne bi v bistvu nič razlikovale od dosedanjih trozvez in tripelentent, ustanovljenih zaradi takozvanega ravnovesja v Evropi. Iz njih pa bi nastale enake nevarnosti miru kakor iz starih zvez.

Preprečiti bi se moglo to le na ta način, da bi se odtegnila tla vsem takim zvezam in sicer z ustanovitvijo zveze, ki bi obsegala vso Evropo.

Niti zveza vseh zemeljskih držav ni utopija. Ali to je problem bodočnosti; v praktični politiki pa se je treba držati tega, kar je v gotovi dobi mogoče. Zedinjene države Evrope so mogoče, čim je uresničena narodna avtonomija.

Tudi ta zahteva ima vso podporo Internacionale in je bila že v mnogih njenih resolucijah izražena.

V taki zvezi bi se vsaj za Evropo nevarnost vojne znatno zmanjšala. Ob priliki bomo pokazali, da bi bila tudi za razširjenjo in poglobitev demokracije in za nje praktično uveljavljenje taka zveza izredno koristna.

Poleg vsega tega je pa še neka institucija, ki je za mir med državami skrajno nevarna in ki se tudi nikakor ne vjema z duhom našega časa; to je tajna diplomacija.

Narodi ne trpe več, da bi o njihovih domačih zadevah odločeval kakšen kralj ali cesar brez njihove besede; ministri, ki vodijo države, so odgovorni narodom potom parlamentov. Krvave revolucije so se izvršile, da so si narodi priborili te pravice. Ali o najvažnejšem, kar se more dotikati narodov, odločujejo ljudje, ki jim niso odgovorni. Vojno napovedujejo vladarji; zveze in protizveze sklepajo kralji in cesarji, oziroma v njihovem imenu diplomatje, ki niso odgovorni nobenemu parlamentu in nobenemu narodu.

Vse početje diplomacije zakriva gosta tema. Njihovi spisi so tajni, njihova dejanja so skrivnostna. In iz teh nočnih dejanj se lahko izleže taka krvava katastrofa, kakršna je sedanja vojna — brez volje narodov, proti njih volji.

Kaj pomeni vsa demokracija naše dobe, kaj pomenijo vse naše konstitucije, če morejo tajne sile pognati cele narode v klavnico?

More li biti večje ironije od te, da določa nekoliko vodenoglavih diplomatov, koga morajo narodi smatrati za prijatelja in koga za sovražnika?

Tajna diplomacija mora izginiti. Zunanja politika mora biti ravno tako pod kontrolo parlamentov kakor notranja. In če se to doseže, bo nevarnost vojne za velik del zmanjšana.

Padec tajne diplomacije in splošna zveza evropskih držav bi lahko imeli dve posledici: Če ne odprave, pa vsaj omejitev militarizma in večjo veljavo mednarodnih razsodišč.

Med zavezniki se sedaj veliko govori o uničenju pruskega militarizma. To bi bila prav simpatična beseda, če — bi imela trdnejšo stvarno podlago. Ali militarizma ne smemo iskati le v Nemčiji ali v Prusiji. Razvil se je v vseh kapitalističnih državah — enostavno zato, ker ga je kapitalistični imperializem potreboval za svoje namene.

Kapitalizem ni iznašel militarizma; podedoval ga je od fevdalne države. Ali do svojega sedanjega vrhunca ga je on razvil. In če ne bi bil že našel njegove prvotne oblike, bi si jo bil sam ustvaril.

Militarizem naše dobe stoji nad nekdanjim, predkapitalističnim kakor vrh babilonskega stolpa nad krtino. Še le kapitalizem je mogel postaviti take ogromne armade na noge, kakršne vidimo danes na severnem Francoskem, na Poljskem, v Karpatih. Še le kapitalistična tehnika je mogla oborožiti armade s takimi grozovitimi sredstvi, kakršna se rabijo dandanes v zakopih, v trdnjavah in okrog njih, na morju in pod morjem in visoko v zraku.

Ta militaristični razvoj se pa ne opazuje le v Nemčiji, temveč v vseh državah, v velikih in v malih, v monarhijah in v republikah. Ruska armada vendar ni manjša od nemške; Francija jemlje prav tako zadnjega moža med rekrute kakor Avstrija. Anglija nima obvezne vojaške dolžnosti; ali kako je naropala vse svoje kolonije po vseh krajih sveta, če ne z militarizmom?

Vse države porabijo tako velik del svojega proračuna za militarizem, da vsi narodi že komaj prenašajo ta silna bremena. Ravno zadnja leta je bilo tekmovanje po vsej Evropi že tako veliko, da je bil že zaradi neznosnih stroškov oboroženega miru izbruh vojne skoraj neizogiben.

Zavezniki hočejo skrušiti nemški militarizem. Dobro. Ali kaj bo s francoskim, angleškim, ruskim in z vsemi ostalimi militarizmi?

Nihče ni tako naiven, da bi verjel v konec Nemčije. Taka država se lahko premaga, uničiti pa je prav tako ni mogoče, kakor ne Anglije ali Rusije. In če bo ponižana, bo Nemčija morda tako dolgo mirovala, dokler jo bodo silile njene domače razmere; čim se dovolj popravi, se bo pa začela pripravljati na revanšo, in to bo zopet militarizem. Kadar se bo začel razvijati v Nemčiji, se bodo druge države čutile ogrožene, in stara tekmovalna igra se bo zopet pričela.

Neko jez proti novemu, nemara še krutejšemu oboroževanju bi mogla napraviti le Zedinjena Evropa.

V njej bi našlo tudi mednarodno razsodišče svojo ceno. Kajti danes, ko se v mirovni palači v Haagu lahko izdajajo papirnati odloki, se jim vsaka država lahko smeje; in tista, ki je o svoji krivičnosti tako prepričana, da ne more pričakovati od razsodišča nobene ugodne razsodbe, enostavno ne gre v Haag.

Drugače bi bilo, ako bi bila moč vse Evrope razsodišču na razpolago proti posameznemu nemirnežu. Niti odloki civilnega sodišča nimajo veljave, če nima sodnik materialne moči, s katero lahko izsili poslušnost. Tudi mednarodne pogodbe bodo več vredne kakor doslej, kadar bo nemirna država vedela, da je sama proti vsem, če ne da pokoja.

Vse to seveda še ni socializem. In lahko bi se našli modrijani, ki bi nam očitali, da prihajamo sami s seboj v nasprotje. Saj trdimo, da tiči v kapitalizmu samem nevarnost vojnih zapletljajev. Saj pravimo, da se bodo mogli narodi šele tedaj oddahniti in se bodo šele tedaj čutili varne militaristične more, kadar pride socializem namesto kapitalizma. Kaj hočemo torej z zvezo narodov, z mednarodnimi pogodbami in z razsodiščem?

V resnici ni tukaj nobenega protislovja.

Res je: Kapitalizem s svojo ekspanzivnostjo, s svojo gonjo za novimi trgi, s svojo konkurenco nosi v sebi nevarnost vojne. Mi pa ne pravimo, da moremo odpraviti to nevarnost, dokler vlada kapitalizem, temveč le da jo je mogoče omejiti.

V kapitalistični družbi ne more delavec doseči tega, kar mu gre: Popolne vrednosti svojega dela. Vedno bo kapitalist kos te vrednosti spravljal kot dobiček v svoj žep. Ali za delavca tudi danes ni vseeno, če mu vzame kapitalist deset ali pa devetdeset odstotkov njegovega pravičnega zaslužka. Od strokovnih organizacij ne moremo pričakovati osvoboditve delavstva; zato jih vendar ne zametujemo, temveč želimo, da bi se delavstvo z njihovo pomočjo čimbolj zboljšalo, dokler še ni dovolj močno, da bi zrušilo kapitalizem.

Nihče ne more danes vedeti, v kakšnih razmerah se bo sklepal mir v Evropi. Ali to je gotovo: Čimbolj bo mogla Internacionala vplivati nanj, tem trdnejši bo.

Iz tega pa sledi, da je za vse one, ki resnično žele trajnejšega miru, najvažnejša naloga v sedanjih dneh, da pomagajo čimbolj ojačati Internacionalo. Z nobenim drugim sredstvom ni mogoče tako uspešno koristiti delavstvu in narodom z ozirom na vojno kakor z agitacijo za socializem.

Pravijo, da ne bi nihče hotel opravljati neprijetnega dela, če bi imeli ljudje enake pravice. V zdravniškem delu je veliko neprijetnega in umazanega. Zakaj postajajo ljudje zdravniki? Kemik se mora baviti z vsakovrstnimi smrdljivimi snovmi; zakaj se ljudje ne branijo tega posla? Prekopavati zemljo, gnojiti, pleti veseli ljudi visoke socialne pozicije; pri tem se pa prav tako umažejo kakor rudar. Dajte delavcem splošno kulturo svoje dobe in ne delajte umetnih stanovskih razlik, pa se ne bo manjkalo ljudi za nobeno stroko.

Srbeči opahki,

kakor srbečica, kraste, lišaj, oblotočnik, brsljansko zastrupljenje, srab, slani tok, luskine, prišč in mozolji zahtevajo nadevanje tešilnega mazila.

Severa's Skin Ointment

(Severovo Mazilo zoper kožne bolezni) prežene bolečine in odpravi opahke. V nekaterih slučajih bi **SEVERA'S MEDICATED SKIN SOAP** (Severovo Zdravilno milo) okrajšalo čas zdravljenja s tem, da bi vzdrževalo bolne dele v čistem stanu.

Čitajte više naznanjeno pismo in se prepričajte.

Cena Severovega Mazila zoper kožne bolezni je 50c
Cena Severovega Zdravilnega mila je 25c

Opahki so izginili.

"Naznanjam Vam, da je Severovo Mazilo zoper kožne bolezni izborni pripravek zoper razne kožne opahke. To govorim po osebnem opazovanju. Moj sin je imel opahke več kot eno leto. Zdravnikovi računi so postajali vedno večji toda nič mu ni pomagalo. Čital sem v časopisu o Severovem Mazilu zoper kožne bolezni ter sem ga poskusil in je dobro učinkovalo. Ko smo porabili tri lončke, so opahki izginili."

Albert Skrabalak,
141 Walnut St.,
Binghamton, N. Y.

Severa's Tab-Lax

bi morali rabiti vsi, ki trpijo vsled zapeke ali enakih neprilik. So prijetno sladkorno odvajalo za otroke in odrasle.

Cena 10 in 25 centov.

Kadar kupujete zdravila, vprašajte lekarnarja za Severova in ne vzemite nadomestitev. Dobite pristne. Ako jih ne morete dobiti v Vaši okolišini, naročijte jih od nas.

W. F. Severa Co., Cedar Rapids, Iowa.

KADAR potrebujete društvene potrebščine kot zastave, kape, regalije, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka

F. KERŽE CO.,
2711 South Millard Avenue.
CHICAGO, ILL.

Cenike prejmete zastonj. -:- **Vse delo garantirano.**

3 pristne pijače, 2 zdravilne.

POZOR SLOVENSKI GOSTILNIČARJI!

Tukaj se Vam nudi prilika, da si prihranite denar, ako kupite od tvrdke A. HORWAT. To pa radi tega, ker jaz ne plačujem dragih agentov ali "managerjev", in opravljam sam vse posle.

Moje tvrdka je prva in edina samostojna v Ameriki, ki importira iz Kranjskega: **brinjevec, tropinovec in slivovko.** Pomnite, da so v resnici samo one pijače pristne, ki nosijo na steklenici napis: "IMPORTED". Tudi izdelujem iz kranjskih zeliščnih **Grenko Vino in Kranjski Grenčec** (Bitters), te vrste pijače so najbolj zdravilne, kolikor jih je bilo še kedaj na trgu. Prodajam samo na debelo. Pišite po cenik.

A. HORWAT, 600 N. Chicago, St., JOLIET, ILL.

Ali hočete celo svoje življenje žrtovati

svojim **delodajalcem in jim kupičiti bogastvo** s svojimi žulji, da vas potem **v slučaju bolezni in nesreče** ter na **stara leta** prepuste svoji usodi in vas pošljejo s trebuhom za kruhom ker jim vsled starosti ne morete več koristiti.

LASTUJTE FARMO! **Kupite si kos dobre in rodovitne zemlje** v zdravem prijaznem in ugodnem kraju.

Zemlja bode vaš najsvetejši prijatelj. **Zemlja** vam nosi največje obresti. **Zemlja** bode redila vas in vašo družino. **Zemlja** vas bode postavila na noge ter vam pripomogla do samostojnosti. **Zemlja** Vam bode dala bogatstvo, blagostanje, srečno, zadovoljno in neodvisno življenje. **Zemlja** in življenje na prosti naravi vas ohrani pri zdravju. **Bodite samostojni ker imate priliko.**

Vprašanje je: kam se obrniti, kje kupiti da bodete dobili dobro zemljo na kateri vse to lahko dosežete. Veliko je prodajalcev in vsak hoče prodati pod raznovrstnimi vabljivimi pretvezami. Radi tega vam svetujemo, da se zaupno obrnete na **rojaka A. Mantel-na** ker on vam bode dal **brezplačno in točno informacije,** dober nasvet in resničen popis. Obrnite se osebno ali pa pismeno na rojaka

A. Mantel

133 W. Washington St., Room 1007. CHICAGO, ILL.

Razširite svoje znanje! Poučite se o socializmu! Razvedrite si duha! — "Proletarec" ima v svoji književni zalogi sledeče knjige in brošure:

Maksim Gorki: Mati, mehka vezba	$1.00
Upton Sinclair (poslov. Jos. Zavertnik in Iv. Kaker): Džungel. Povest iz chicaških klavnic	.75
Enrico Ferri: Socializem in moderna veda	.50
Država prihodnjosti	.20
Proletariat	.10
Etbin Kristan: Nevarni socializem	.10
Komunistični manifest	.20
Kdo uničuje proizvajanje v malem	.10
Socializem	.10
Socialistična knjižnica, 2 zvezka in "Naša bogatstva"	.10
Kapitalistični razred	.10
Vojna in socijalna demokracija	.15
Prof. Wahrmund (poslov. A. Kristan): Katoliško svetovno naziranje in svobodna znanost	.25
V dobi klerikalizma	.20
O konsumnih društvih	.10
Moderni politični razvoj.—Moderni gospodarski razvoj—Cilji socializma	.10
Zadružna prodajalna ali konsum	.05
Štiri črtice. (Poljudne zbirke "Več luči!" 5. snopič)	.10
Kako je lep vojaški stan. (Poljudne zbirke "Več luči!" 6. snopič.)	.10
Katoliška cerkev in socializem	.10
Spoved papeža Aleksandra	.10
Francka in drugo	.25

Vse te knjige in brošure pošljemo poštnine prosto.

ADVERTISEMENT

SLOV. DELAVSKA PODPORNA ZVEZA

Ustanovljena dne 16. avgusta 1908.

Inkorporirana 22. aprila 1909 v državi Penn.

Sedež: Conemaugh, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: FRAN PAVLOVČIČ, box 705, Conemaugh, Pa
Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 3, box 50, West Newton, Pa.
Tajnik: ALOJZIJ BAVDEK, box 187, Conemaugh, Pa.
Pomožni tajnik: IVAN PROSTOR, box 120, Export, Pa.
Blagajnik: JOSIP ŽELE, 6108 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
Pomožni blagajnik: JOSIP MARINČIČ, 5409 St. Clair Ave., Cleveland, O.

ZAUPNIK:

ANDREJ VIDRIH, box 523, Conemaugh, Pa.

NADZORNIKI:

VILJEM SITTER, 1. nadzornik, Lock box 57, Conemaugh, Pa.
FRAN TOMAŽIČ, 2. nadzornik, Gary, Ind., Toleston, Sta., box 73.
NIKOLAJ POVŠE, 3. nadz., 1 Craib st., Numrey Hill. N. S. Pittsburg, Pa.

POROTNIKI:

IVAN GORŠEK, 1. porotnik, Box 195, Radley, Kansas.
JAKOB KOCJAN, 2. porotnik, 274 Lannen Street, Johnstown, Pa.
ALJOZIJ KARLINGER, 3. porotnik, Girard, Kansas, R. F. D. 4. box 86.

VRHOVNI ZDRAVNIK.

F. J. Kern, M. D., 6202 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

GLAVNI URAD v hiši št. 46 Main Street, Conemaugh, Pa.

POMOŽNI ODBOR.

Spendal Ivan, Conemaugh, Pa., box 273.
Gačnik Ivan, 425 Coleman Ave., Johnstown, Pa.
Gabrenaja Jakob, box 422, Conemaugh, Pa.
Bove Frank, R. F. D. 5, box 111, Johnstown, Pa.
Suhodolnik Ivan, box 781, South Fork, Pa.
Zoler Alojzij, box 514, Conemaugh, Pa.

PRIPRAVLJALNI ODBOR ZA ZDRUŽITEV SLOVENSKIH PODPORNIH NAPREDNIH ORGANIZACIJ.

Predsednik: Viljem Sitar, box 57, Conemaugh, Pa., član S. D. P. Z.
Zavertnik Jožef, 2821 Crawford Ave., Chicago, Ill., član S. N. P. J.
Martin Konda, 2656 So. Crawford Ave., Chicago, Ill., član S. S. P. Z.
Hrast Anton, P. O. New Duluth, Minn., član S. N. P. J.
Stefančič Martin, box 78, Franklin, Kans., član dr. sv. Barbare.
Frank J. Aleš, 4008 W. 31st St., Chicago, Ill., član S. D. P. & P. D.
Geršek Ivan, box 211, West Mineral, Kans., član A. S. B. P. D.

Uradno Glasilo: PROLETAREC, 4008 W. 31st St., Chicago, Ill.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, se uljudno prošeni, pošiljati vse dopise in denar, naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošilja glasom pravil, edino potom Poštnih; Expresnih; ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo urad glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

Rockerfeller je hud.

Zivljenje velikega kapitalista v naših časih ni nič prijetnega. To spoznava mlajši Rockefeller boljinbolj.

Po Zedinjenih državah sekira zvezna industrijska komisija uboge velepodjetnike z raznimi zaslišavanji in preiskavami, kakor da bi bili miljonarji in miljarderji komu odgovorni za svoje početje. Povrh vsega pa še noče predsednik Frank P. Walsh razumeti, da je bila komisija pravzaprav zato ustanovljena, da bi bil volk sit in koza cela, da bi se delavstvu nasul pesek v oči, kakor da se vlada in kongres mogočno zanj brigata, a da bi vendar ostalo vse pri starem. Walsh smatra nalogo komisije za resno in misli, da ni dovolj, če se zapišejo rezultati preiskava v dolge zapisnike, katere potem blagodejno pokrije prah, ampak da mora imeti njeno delo tudi kaj uspeha.

To se ne vjema z nazori, ki so v Ameriki doslej vladali o takih rečeh. Koliko je že bilo komisij v tej deželi, ki so preiskavale, zaslišavale in zapisovale, konec koncev pa je bil ta, da "debel, debel krije prah že spise po arhivih." In kadar se kaj zgodi zoper navado staro, je vselej ogenj v strehi pri tistih, ki so se lepo vživeli v take stare navade.

Walsh je pokazal, da je mr. Rockefeller jn. blago rečeno govoril neresnico pod prisego, ko je trdil, da nič ne ve, kako je prišlo v Coloradu do prelivanja krvi, da se ni zanimal in ni mogel zanimati za to, kako se godi delavcem in kako se ravna z njimi, da so za to superintendenti in ravnatelji, katerim ni dajal glede na postopanje z delavci nobenih ukazov i. t. d. Walsh je oprl svoje trditve ob dokumentarične dokaze. Med drugim je na podlagi Rockefellerjevih lastnih pisem pokazal, da je bil mladi magnat pravi vodja brutalnih protidelavskih bojev v Coloradu.

To je pogrelo Rockefellerja. Objavil je dolgo izjavo, s katero ostro napada Walsha ter mu očita, da izvaja iz pisem zaključke, katerih ni bilo v njih. Vse dopisovanje med njim in L. M. Bowersem, predsednikom Colorado Fuel and Iron Co., je bilo baje povsem nedolžno. Rockefeller taji, da bi bil predsedniku Wilsonu vzkratil kakšne informacije in da bi bil dajal kongresnemu odboru in komisiji napačne podatke. Tudi pravi, da bi on in njegovi ljudje z veseljem pozdravili novo preiskavo, češ da žele vsej javnosti prikazati resnico.

Med drugim je Rockefeller dejal:

"Dne 18. februarja, kmalu po zaslišavanju pred zvezno industrijsko komisijo v New Yorku, sem se čutil zaradi pravičnosti napram samemu sebi prisiljene, ga, da sem upozoril na grobe podtikljaje, ki jih je objavil Frank C. Walsh, predsednik komisije. Gospod Walsh objavlja zdaj novo dolgo izjavo, ki obsega mnogo napačnih prikazov in zaključkov. Javnost ima pravico, da izve vsa dejstva."

Z zadnjim stavkom bi imel Rockefeller prav. Javnost ima pravico, da izve resnico, ne pa da jo krmijo finančni magnati s svojimi lažmi. Mladi Rockefeller, ki sicer ne ve mnogo o tem, kaj je trud, se tukaj prav mogočno trudi, da bi postavil Walsha na laž; saj celo trdi, da je popačil spise svoje komisije in objavil reči, katerih sploh ni bilo med materijalom, najdenem v Rockefellerjevem arhivu.

Kralj olja pravi med drugim:

"Če bi bilo gospodu Walshu do tega, da spozna resnico, bi bil moral pri rečeh, ki niso bile popolnoma jasne, vendar vprašati za pojasnila, ki bi mu jih bili z veseljem dali. Če bi bil potem izvajal le take zaključke, ki bi bili opravičeni, ne bi bilo nobenega razloga za protest. Namesto da bi bil storil to in ne da bi se bil prepričal, če so njegovi zaključki pravilni, je sedaj izdal izjave, ki so popolnoma neopravičene. V nekaterih slučajih je celo falsificiral spise."

Razumnemu človeku je bilo že po tej izjavi lahko jasno, kam pes taco molj. Predsednik komisije naj ne zaupa svojemu razumu, ampak če pride do zaključka, ki je neprijeten za Rockefellerja, naj gre tega vprašat, kako in kaj. Ta mu bo že dal "pravo" pojasnilo.

Walsh je imel opravka v Kansas City, ko je izšla Rockefellerjeva izjava. Ko se je vrnil v Chicago, je izjavil:

"Vidim, da me hoče mister Rockefeller jr. postaviti na laž. O objavljenih pismih, ki so razvnela Rockefellerjevo jezo, mora priznati, da so taka, kakor so bila pisana, tako da niso njegove obsežne obdolžitve v časopisih na noben način dementi tega, kar sem jaz objavil v časopisih. Rockefellerjeva jeza in razburjenost izvira očitno iz napačnega razlaganja mojih dolžnosti. Jaz nisem imel naloge, da napravim most čez vzroke industrialnega nepokoja ali da jih pobelim, ampak da jih preiščem in naznanim svetu.

Priznati moram, da me je izjava gospoda Rockefellerja do gotove stopnje razočarala. On ne razlaga presenetljivega priznanja gospoda Bowersa, da "vodi in ustanavlja. Fuel and Iron Co. delovne razmere in cene." On ne navaja spomenice, ki bi se po njegovem dne 14. junija 1914 gospodu Lee, njegovemu časniškemu agentu poslanem pismu "lahko prav primerno porabila v pismu guvernerja Ammonsa predsedniku Wilsonu."

Izjava gospoda Rockefellerja je bila tudi, da se blago izrazim, zato le fragment, ker ne obsega imen in mest izdaje tistih prijateljskih časopisov, katerim naj bi se bilo izdalo poročilo o ludlowskem masakru, kakor je bilo priporočeno v brzojavu gospoda Bowersa tisto jutro po neizrecnem grozodejstvu.

Veseli me, da lahko konstatiram, da obstoja Rockefellerjeva obramba ludlowskega masakra v tem, da nista bili ženi in enajst otrok, ki so našli smrt pri strašnem dogodku, ustreljeni, temveč zadušeni v jamah, medtem ko so žvižgale krogle jamskih stražarjev njihovih kompanij čez jamske vhode. Enostavna poštenost pa bi bila morala navesti gospoda Rockefellerja, da bi bil dodal nadaljno podrobnost, da so njegovi stražarji, preoblečeni za državne miličarje, požgali šotore ter oplenili žrtve pred njih smrtjo in po smrti.

Rockefellerjeve osebne žalitve proti meni se ne razlikujejo od taktike, katere je človek vajen od Rockefellerja in ki obstoja v tem, da pohodi vsakogar, kdor mu na kakršenkoli način oponira. Zaradi nujnih dolžnosti v zvezni industrijski komisiji nisem sedaj v položaju, da bi mogel odgovoriti na vse podrobnosti Rockefellerjevega napada. Obsežno bom odgovoril v nedeljo v Cincinnati."

Kdo se ne spominja, kakšno dramatično vlogo je igral mladi Rockefelled, ko je bil po zimi zaslišan, ko je govoril z mother Jones, ko je povabil unijske uradnike k sebi, ko je izjavljal, da je boj med delom in kapitalom brutalen in nekrščanski, da je bilo vse kapitalistično časopisje polno slavospevov, napovedujočih novo dobo v razmerju med delavci in napitalisti v Ameriki?

Naiven človek bi bil moral takrat verjeti, da so Rockefellerji najnedolžnejše ovčice v Ameriki in da jim je bilo treba le odpreti oči o strahotah, ki se gode v industrijalnih bojih, pa bosta oče in sin in vsa familija in vsi bodoči potomci kakor Saul na poti v Damask izpremenjeni v Pavle.

Resnica je nekoliko trša in nekoliko krutejša. Bolj je podobna temu, kar objavlja Walsh, kakor temu, kar odgovarja Rockefeller. Hvaležni pa moramo biti pravzaprav tudi zadnjemu, kajti njegovi napadi na predsednika zvezne komisije morajo povečati zanimanje javnosti za zadevo, in boj, ki ga izziva oljski magnat, bo tudi marsikateremu delavcu pomagal do spoznanja, kakšno vlogo igra kapitalizem v človeški družbi.

TUDI MIČNA POVEST.

(Resničen dogodek iz 20. stoletja)

Conemaugh, Pa.

Mestece C—h, kdo ga ne pozna po širni Ameriki, dasi nima nebotičnikov kakor New York, dasi nima ogromnih klavnic in tovarn kakor Chicago? Kljub temu se ta neznatna naselbina lahko kosa z največjimi naselbinami, kar se tiče zanimivosti modernega sveta.

V njem živi par stotin Slovencev, Hrvatov in Srbov. Vse troje imenujmo Jugoslovane. Ta "skupen" narod je tako tesno edinstveno združen, da bi se najrajši iz same ljubezni drug druzega pojedli. Da pa jim tudi zavednosti ne manjka, se izkazuje v tem, da so tudi oni poslali svojega poslanca na zborovanje Jugoslavenskog Saveza v Chicago, Ill.

Njih delegat je gospode na kongresu naravnost elektriziral, kajti iz nasljednih vrstic je razvidno, da niso g. delegata zastonj tja poslali.

Moj prijatelj X ne veruje, ako ne vtakne svojega nosu v reči, ki ga sicer nič ne brigajo. Takoj ko so gosp. delegat zopet domov prifurali z zborovanja, je šel k njim ter jih prosil za mali interview. Gosp. delegat so se nekoliko izgovarjali, da nimajo časa, ali sitnega poročevalca ni kar meni nič tebi nič mogoče odpraviti. Interview se je kar na ulici vršil.

Prijatelj: Hallo, Mr. Jože, ste li že nazaj s kongresa?

Delegat: Da, — tak me glava boli.

P.: Kako pa je kaj bilo na Vašem zborovanju v Chicagi? Ali ste kaj ukrenili, da se naš narod oprosti ozir. osvobodi?

D.: To se znade, ja sam uvjeren, da će biti Jugoslavenima bolje sad, kad smo nešto učinili na zboru.

P.: Kaj pa ste Vi na zborovanju zastopali, in kdo Vas je bil poslal v Chicago?

D.: Mene so poslali članovi našeg Hrvatskog Saveza, kojega odbor mi je dao i dozvolu, da zastupam Slovence, Srbe, **socialiste** i sve što divani slavenski jezik.

P.: Je li ste kaj predlagali na kongresu?

D.: Što bi ja? Bilo je drugih dosta, koji su govorili. Ja sam spasio svoju čast time, da sam bio prisutan te tako zastupao našu naselbinu. Ali Bogami, to ti je sve skupo tamo u Chicagu! Znadeš li koliko stoji tamo nočište? $4.00 za svakog, a gdje je drugo.

P.: Kako, ali ste šli na zborovanje na svoje stroške? Ali Vam kdo to povrne?

D.: Što misliš, da ću svoju glavu mučiti na zboru badavu? Nama je već povraćeno. Ja sem dobio 4 doll. dnevnice i 4 dol. za hotel i plačen put po železnici. Sve to je morao naš savez iz kase izplatiti, istotako se je platio iz zajedničke kase banket, koji je bio priredjen u čast Jugoslavenskog naroda. O, to je bilo fajn uredjeno! Bilo je jesti i piti svega, što ti srce poželi, muzika, pjevanje, govori. To je bil jedan moj najljepši dan, što sem ga do sada doživeo. Bilo je dosta lijepih djevojčica na banketu. Lijepa veče je tako brzo prošla, da neznam, kada sem došao u hotel. A u jutro, kad sam se probudio, sam mislio, da sam sve sanjao. Ali bila je istina! (Seveda, ko je bil pijan kot top. Op. pisca.)

P.: Kje pa je Vaš Savez dobil toliko denarja, da je vse te nepotrebne ogromne stroške pokril?

D.: To uplačuju članovi. Kad se več hiljada nakupi v kasu, pa zaključimo zbor, na kojem narod nekoliko olakšamo (namreč denarja); sad imadu i Slovenci na taj način Slov. Ligu. To je isto, što je Hrvatski Savez.

P.: Sedaj razumem vse: narod naj plačuje za osvoboditev, gospodje delegatje si pa s tem denarjem prirejajo bankete, na katerih "delajo slavo" na račun ubogega svojega naroda! Na takih zborovanjih se trkajo na prsi, da so narodovi reševalci. Mila majka! Za to si dajo iz takozvane "skupne kase" izplačati po $8.00 dnevnine, ter komfortno vožnjo. Narod moj! Ako taka dejanja odobravaš, tedaj nisi sposoben, da se osvobodiš ter postaneš samostojen.

•

Ta mična povest, ki sloni na resnični podlagi, je v prvi vrsti posvečena nekemu Magajni, dalje nekemu Kompu, Ahasverju i. t. d. Vsi ti Jurji s pušo bi mogoče vedeli, da je bil tudi sodrug Kopač iz Trsta pri žretju v narodovo čast. V. H.

Površni ljudje mislijo, da je človek socialist, ako zabavlja čez farje. To je največja kratkovidnost. Človek lahko pohrusta vsak dan tri farje za zajtrk, pa je vendar največji hlapec kapitalizma. Niti resen boj proti klerikalizmu ni socializem. Ta boj je le majhen del naše naloge in je le zato potreben, ker služijo cerkve kapitalizmu in mu pomagajo ovirati organizacijo in napredek delavskega ljudstva. Če bi popi lepo mirno maše brali, mrtve pokopavali, zakramente delili tistim, ki jih žele, pa bi imeli od nas lahko najlepši mir, medtem ko se za socialni preobrat ne bi mogli nehati bojevati, pa če bi vsi Rockefellerji in Carnegiji postali Fordi.

IZ NASELBIN.

Dunlo, Pa.

Sodrug urednik!

Delavske razmere so tukaj ravno take kot po drugih krajih Združenih držav; dva premogovarova obratujeta sicer vsak dan, plačajo pa kapitalisti, kakor je njih volja. Delavstvo je tukaj organizirano, ali tudi unija pod sedanjim sistemom ne pomaga veliko, zlasti ker je vedno veliko brezposelnih delavcev na razpolago. Tovariši, sedaj naj velja klic: Delavci vsega sveta, združimo se! Pričnimo misliti sami, in spoznali bomo, da je pot rešitve v mednarodni socialistični stranki, katera se bojuje za boljšo bodočnost Vas delavcev. Delavci, ne poslušajte tistih, ki samo vpijejo: bodimo narodni; prvo narod, potem šele kruh; ravno v tem ima kapitalizem sredstvo, s katerim razdvaja delavstvo, ter si dela iz tvoje krvi in tvojega truda, trpin, svoje bogastvo, ter živi v razkošju, katerega si ti niti predstavljati ne moreš. Ravno sedaj so tudi naši velenarodnjaki in nadsocialisti na delu. Kako se vendar ti možje zaletujejo v J. S. Z in S. N. P. Jednoto ter pravijo, da se je odela v rdečo obleko Internacionale. Gospodje so pozabili, da ni samo ena Jednota sprejela načel soc. stranke, pač pa tudi S. D. P. Z. ter S. S. P. Z. Torej, razredno zavedni delavci, povejmo jim: Do tod in ne dalje!

Razno časopisje, katero hoče učiti socializem, tudi lahko vpošteva, da je večina naročnikov delavcev, ki stoje v trdnih vrstah in jih še druge močnejše sile niso razkopale, ter jih tudi tako časopisje ne bo, pač pa ga delavci bodo znali pomesti, kamor spada.

Čital sem tudi neki članek v G. N. št. 92, kjer neki gospod Komp razlaga in priporoča, da naj članstvo vseh organizacij pomete ven člane, ki so v raznih društvenih uradih ter obenem soc. mišljenja. Gospod Komp, tu ste se pa vrezali. Za primer Vam dam našo naselbino. Imamo namreč štiri podporna društva in v vsakem teh društev je nekaj socialistov v uradih, isto tako tudi pri pevskem in izob. društvu. Gospod Komp, Vi dobro veste, da ne bodete nič naredili s svojimi puhlimi pozivi, pač si lahko kaj poškodujete glavo, če se boste preveč zaganjali v soc. stranko. V njenih vrstah stoje člani, ki se ne dajo omamljati z raznimi frazami. Tudi gospod Lipošek kvasi nekaj o analfabetih, kateri dopisujejo v "Glasilu" S. N. P. J., te pravi, ni čudno, da se vsa inteligenca obrača proč od takih listov. In za to brozgo hočejo še svoj dnevnik? Gospod Lipošek, da! Svoj dnevnik mora imeti delavstvo in ga bo tudi vzdrževalo, pa magari če dobite Vi Glas Svobode v najem. Ahasver ima že tako uredniško mesto.

•

Poročano je bilo v "Proletarcu", da priredi pevski odsek slov. izob. dr. Vihar veselico 24. aprila. Veselica je bila zelo dobro obiskana, za kar se prav lepo zahvaljujemo vsem udeležencem. Omeniti moram, da naš pevski zbor prav dobro napreduje. No, to ni čudno, ker imamo zelo požrtvovalnega pevovodja g. Ignac Hudeta, kateremu izrekamo priznanje.

Frank Kaučič.

Reading, Pa.,

Spomlad je prišla v deželo. Vrt in gaj že zeleni in ptice se oglašajo v lesovju. — Poljedelec je že popravil plug in brano, pregledal drugo opravo, ki spada v področje kmetijstva; oral bo, sejal in žel, če ne bo kake posebne nesreče. Le ti, mestni industrialni delavec, ki vsak dan garaš, če ti je pripuščeno, ne žanješ nikoli. Kakor hitro si dodelal in bi imel žeti, te zapode iz tovarne, in lačen moraš tavati po ulici, iščeš dela, iščeš kruha sebi in svojcem, pred nosom ti zapirajo vrata in posmehujejo se ti, tebi vandrovcu, ker si delal, da bodo drugi želi. Ali je to prav? Ali je taka družba res hvalevredna? Učitelji ponižnosti in skromnosti pri Am. Slovencu in Ave Mariji pravijo, da je tako prav, da je to vse božja volja. Ali ni to proti zdravi človeški pameti? Človek, ki se je potil v plavžu ali v drugi fabriki, sedaj stradaj! Tisti, ki so delali in se potili, naj gredo s trebuhom za kruhom; lenuhi, ki so lenarili in se gostili v razkošnih palačah, naj pa žanjejo.

Človek bi mislil, da bi ne mogel biti nihče tako zloben, da bi nastopil proti delavstvu, proti stranki, ki želi osvoboditi delavstvo izpod kapitalizma sužnosti; toda so ljudje, ljudje, ki pravijo, da so celo namestniki tistega, ki ni imel toliko, kamor bi položil svojo glavo. In ti ljudje nastopajo direktno proti delavski osvoboditvi izpod teh nečuvenih razmer. Skoraj neumljivo je, da bi bilo to mogoče,, a vender je. Amerikanski Slovenec to potrjuje že celih 13 let. Celik 13 let že napada ubogega trpina in brani interese grabežljivega kapitalizma. Fej!

Bral sem v št. 30 Gl. Sv., kako se trudijo ti ubogi ligaši nad socialiste; kar pihajo od jeze nad socialisti, jih zmerjajo z osli in voditeljčki. Pravijo, če stopiš psu na rep, da zacvili. Toraj vi le cvilite, za Proletarca se pa nikar ne bojte. Proletarec ne bo propadel, njega vzdržujejo zavedni delavci, katerih je vsak dan več. Vi nas lahko pitate z osli, kolikor se vam poljubi. Mi verjamemo v razvoj pač tudi pri oslu; saj se po razmerah ti osli leve v mule, o katerih znamo, da pri zadnjih nogah niso tako pohlevne kakor ovčice.

Sodrugi le naprej brez strahu za prebujenje mezdnega delavstva!

Dne 11. aprila smo sklicali shod, in sicer zato, da si ustanovimo socialistični klub, in za pričetek se je udeležilo, oziroma je pristopilo 13 članov.

Zdaj pa, sodrugi, ali veste, kaj kaj nam je početi? Vsak dober socialist bi moral biti naročen na vsa dober socialistični list. Brez socialističnega lista je socialist kakor vojak brez puške ali kmet brez pluga, kajti časopis je naše orožje in naše orodje, s katerim se borimo. Socialist brez socialističnega lista ni absolutno vreden, da se imenuje socialist; nobeden ni tako reven, da ne bi v gotovem času premogel teh par centov za list. Resnica je, da smo danes še celo revni na slovenski literaturi te vrste. Nimamo še Marksovega "Kapitala", nimamo drugih važnih del znamenitih socialistov v slovenščini. Sodrugi, ki ste vešči svojega rodnega jezika, morate se poslužiti ravno tega, kar imamo, kajti dobro je tudi to, kar je, in to je naš boritelj "Proletarec!" Nikar si ne mislite, sodrugi, da boste kaj dobrega pomeli in koristnega iz teh raznih časopisov, kot je A. S. in G. Naroda! Socializem ni dogma, na katero bi prisegali, kot prisegajo verski ljudje na "Sveto Pismo".

Kot sem že omenil, da bi moral dober socialist čitati svoj list, in biti na vsaki seji navzoč, in ne bo miroval, dokler svojega zadnjega prijatelja in znanca ne spravi v klub in ne pridobi za naš časopis "Proletarec". In potem še ne miruje. Žal, da je moja izobrazba res pičla in mi bo kateri naših sodrugov nasproten, ker bo marsikateri rekel, da ni moj dopis za javnost. Res ni potreba, da bi vsak sodrug moral pisati dopise ali članke v naše liste. Kdor nima količkaj zmožnosti za pisanje razen navadnih poročil, naj pusti pero pri miru in gre rajši med nezavedne delavce, pa jim pove, kar ima na srcu. Tiha agitacija od ust do ust, od človeka do človeka ravno toliko zaleže kot najboljši članek v listu, in v mnogih slučajih še več. Dober socialist je vedno na delu za socializem. Skrbimo torej, da je vsak sodrug, kateri pride v klub, čimprej mogoče podučen vsaj o glavnih točkah socializma in da bo pridno delal in agitiral za stvar. Naš napredek je odvisen od dela. Malomaren tajnik in zaspan organizator i. t. d. lahko vse podere, kar pridni člani sezidajo. Dober socialist biti, pomeni vsekakor več kot pa natakniti strankin znak na prsi, plačati prispevek in reči: Jaz sem "socialist"! Ne, dragi sodrug, to ne zadostuje.

Še je dosti slovenskih delavcev; še je na tisoče naših volilcev; še je velika množica ljudi, ki se štejejo za naše pristaše, pa

niso naročniki na "Proletarca". Kdor čita redno teden za tednom glasilo svoje stranke, ima z njo trajne stike in le nanj se bo stranka lahko zanašala. Delavci sodrugi! Samo za kratek čas postojte. Ko bi slovenski delavci potrošili malo manj za alkohol in malo več za samoizobrazbo, bi šla stvar mnogo hitreje naprej, s čimer bi bilo mnogo pomagano delavcem samim in tudi organizatorjem.

Prehlajenje se lahko odpravi, in človek se iznebi bolečine v vratu ter v prsih baje takoj, če se napravi par močnih drgljajev s "Pain Ekspeler", kakor je popisano v knjižici, v kateri je zavita steklenica. S čim se pa ti lahko ozdraviš, tovariš, da se ne boš dal več nadalje izkoriščati tistemu požrešnemu, nenasitnemu grabežljivemu kapitalizmu?

Naroči se čim prej na "Proletarca"!

John Pezdirc.

Klein, Mont.

Iz tukajšnje naše naselbine se redko kdaj oglasi kak dopisnik, čeprav nas je precej Slovencev tukaj, ki smo zaposleni v premogorovu št. 2.

Z delom se pa ne morem pohvaliti, ker tukaj delamo po 2 do 3 dni na teden; zaslužimo komaj toliko, da se pošteno preživimo. Brezposelnih se pa tudi ne manjka, ki že čakajo po več mesecev na delo. Zatorej ne svetujem rojakom, da bi sem hodili za delom, ker tukaj se delo prav težko dobi. In ker nam dajo g. baroni dosti praznikov, kaj radi prebiramo časopise in debatiramo o vojni, kar pa večkrat tam končamo, kjer začnemo. In v teh časih, ko se precej diskutira za in proti "Slovenski Ligi", dam tudi jaz po svojem prepričanju malo pojasnila tistim č. g. odbornikom in voditeljem Lige, ki bi radi rešili vse Slovane iz sužnosti nemškega jarma, seveda z dolarji. Nič ni bilo pisano in razglašeno, kdaj, kako in kdo bo voljen v odbor. Kar čez noč je bila Slovenska Liga zasnovana in odbor je bil tu kakor gobe na gnoju. In ta odbor, na čelu mu g. Frank Sakser, grmi, da je čas rešiti vse Slovane iz egiptovske sužnosti.

Jaz tudi ne nasprotujem temu. Ozrimo se pa malo bolj nazaj, pa bomo hitro prišli do zaključka, kaj je vzrok, da nimajo Slovani v Avstriji tistih pravic, kakor drugi narodi.

Ali ne veste, g. Ligovci, da je leta 1907 avstrijska vlada razglasila splošno in enako volilno pravico? Da od 24. leta naprej lahko vsak državljan v Avstriji brez izjeme voli? In kdor se temu odtegne, je še kaznovan do 200 kron globe. Izvzeti so samo bolniki in tiste osebe, katere stanujejo manj kot eno leto v domačem okraju. In kdo je kriv, da se Slovanom slabo gredi, bomo hitro videli.

Ali ve veste, kdo vodi slovensko ljudstvo?

Ali ne veste, kdo so na Kranjskem državni in deželni poslanci in občinski možje in kdo jih ima pod komando?

Na Kranjskem so večinoma poslanci farji, advokati in farški kimavci pod krilom škofa Jegliča in dr. Šusteršiča, oziroma klerikalne stranke. In ti možje zatirajo in tlačijo ubogo slovensko ljudstvo.

Zraven pa duhovniki grme po cerkvah z lece ves čas, da volite poslance naše stranke, če ne, boste pogubljeni. In kdor jih ne uboga, mu vzamejo še tiste cerkvene obrede, tako da je tisto ubogo ljudstvo, ki vse verjame farjem, kar prisiljeno: kakor far žvižga, tako morajo drugi za njim. Druzega greha ni dandanes več; samo tisti so še grešniki, ki ne volijo njih stranke.

In zdaj lahko sprevidite, Ligovci, kdo je kriv, da Slovani v Avstriji nimajo pravic. Ni treba tega dolžiti le vlade, temveč tiste klerikalne poslance, ki samo kimajo v parlamentu. Zdaj jih pa vi mislite kar naglo odrešiti s tistim vašim diplomatom in s tistimi dolarji, katere nabirate tukaj od ubozega delavskega ljudstva? Ali vas ni sram tega?

Le počasi, moji dragi! Vprašam vas, od koga bo pa potrjen vaš diplomat, da bo imel vstop na mirovno konferenco? Povem pa naravnost, da tisti vaš diplomat ne bo imel vstopa niti v predsobo dvorane, kjer bodo drugi diplomati imeli mirovno konferenco vojskujočih se držav.

Sodrug iz Zagorice.

Herminie, Pa.

Dolžnost me veže, da podam v javnost stvar, katera je velike važnosti za člane in članice S. S. P. Z. Ni treba misliti, da hočem s tem kaj škodovati S. S. P. Z. Hočem pa malo pojasniti, da ne pride še kdo v tak komflikt kakor ravno jaz in moja žena. Bilo je 10. avgusta l. l. med osmo in deveto dop. Šel sem iz jame domov in sem videl bolnega br. J. D. ki je kol zabijal, da je potem privezal tele. Potem sem ga večkrat videl, ko je hodil okoli krav in muhe branil in moja žena ga je tudi videla, ko je nosil bokate okoli krav; videla pa ni, kaj je bilo notri, ampak le toliko, o da je kravi pod nos rinil. Sklenil sem, da poročam na seji. Sklenjeno storjeno. Omenim naj še, da sem to povedal br. P. par dni po tem, ko sem ga bil videl kol zabijati in on mi je rekel, da moram na seji poročati. Dne 16. avgusta sem povedal tudi tajniku. Dne 20. septembra se je vršila seja dr. Trdnjava št. 80 in povedal sem, kar sem videl, kaj je bilo. Br. tajnik mi je rekel, kako to, da hočem vsakemu podporo požreti. Jaz ga vprašam, komu sem jo že požrl. On pa mi pravi: Saj si jo tudi pokojnemu br. F. G. hotel požreti. Nato se zglasita še dva, da sem tudi njima hotel podporo požreti. Zahteval sem dokaze, katerih pa ni bilo, pač pa je bilo še več drugih psovk. Pokazal sem s pravili, da nisem naredil nič druzega kakor to, kar pravila zahtevajo. Nato se oglasi eden: Kaj bo nosil tista pravila zmiraj gor! Le ven ga spravimo, pa bo vse dobro. Povem pa naj še, da sta predsednik in tajnik sama izjavila, da bi tudi onadva v času bolezni opravljala nujen posel. Ne vem pa, kaj naši gospodje mislijo, da je nujna potreba. Po mojem mnenju ni bila to nujna potreba, ker je prej kakšne tri tedne tele lahko kol vlačilo za seboj; jaz mislim, da bi ga tudi tisti čas lahko, torej ne mislim, da bi bila tako huda potreba.

Ko je seja minula, je šla moja žena mimo mene in mi rekla: Zame ni treba plačati pod takim pogojem; če ne pojde po pravilih, jaz ne plačam, pa se bomo še drugje pogledali. Nato se oglasi br. tajnik: Babe tiho! Babe sploh nimate nič govoriti!

Potem sem jaz uvidel, da ni mogoče, da bi doma poravnal, pa sem tudi jaz rekel, da danes ne plačam in da se bom pritožil na gl. urad. To sem tudi storil, ne vem pa, kaj je tajnik poročal. Le toliko vem, da mi je gl. tajnik odpisal, da najinega črtanja ni gl. urad sprejel; pisal mi je tudi, da naj se na prihodnji seji vrneva v društvo.

In res meseca oktobra sva se vrnila. Ko se začne seja in pride br. predsednik do besede, da naj se odstranijo za čas te seje, kateri niso člani ali članice tega društva, se oglasi br. tajnik: Ta dva nista več člana. Nato se oglasi br. reditelj: Kako to? On je še ravno tako lahko član, če poravna svoje obveznosti; če mu pa imate kaj dokazati, mu po dokažite, saj zahteva dokaze. Nato dam jaz pismo, katero sem dobil iz gl. urada, bratu predsedniku, in ko prebere vsebino, seveda prav malomarno, pravi: To pismo je osebna stvar, to se ne tiče društva.

Nato se oglasi br. tajnik: "Kako se ti upaš pisati na gl. urad? Na ta način si ti zavraten napadalec. Kako bo to? Ali bo en član pri glavnem uradu zdaj več kakor celo društvo? Jaz predlagam, da se vrže ven!" Br. reditelj poda protipredlog, ali predlog je bil sprejet, čeprav vem, da veliko članov ni vedelo, zakaj pravzaprav gre.

Moral sem iti in pritožil sem se zopet na gl. urad. Dobil sem odgovor, da se dr. brani sprejeti me nazaj in da je gl. urad dal vso zadevo porotnemu odboru.

Poročal sem vse tudi porotnemu odboru in zahteval, da mi mora društvo oziroma dotični napadalci dokazati, kdaj sem kateremu podporo požrl in kdaj sem katerega zavratno napadel, in sploh kdaj sem komu kaj žalega storil. Bilo je tudi v pismu, da pravi društvo, da sem naznanil D. le iz osebnega sovraštva, kar je pa gola laž, ker pri taki stvari ne poznam osebnega sovraštva. Jaz sem storil le svojo dolžnost, kar zahtevajo pravila in kar je tudi dolžnost vsakega člana. Kaj pa dr. oziroma tisti člani smatrajo za osebno sovraštvo, pa prosim, da mi pojasnijo.

Potem sem čakal, kaj ukrene porotni odbor. Pa ni bilo od nikoder nič. Seveda sem jim postavil težko nalogo, ker resničnega dokaza niso mogli dati, ustreči moji zahtevi je bilo pa tudi težko. Zvedel sem 15. nov. po dr. seji in sicer takole: Br. pred. pride k meni in mi pravi: Ignac, zdaj pa spet lahko plačaš. Jaz ga vprašam, kako to? On mi je odgovoril: Sedaj smo dobili pismo od porotnega odbora, da te moramo sprejeti nazaj; sedaj lahko spet plačaš. Jaz odgovorim: Saj veste, odkod ste me izgnali brez dokazov; če ste kaj dobili, pa bi me še gor poklicali; jaz nisem še nič dobil. Sploh se pa tu o taki reči ne govori; seja je za to.

Potem sem spet čakal, pa ni bilo ničesar pričakati. Pisal sem spet gl. tajniku, če ve, kaj je kaj z razsodbo. On mi odpiše z datumom 24. dec. z obratno pošto: Danes sem prejel tudi pismo od porotnega odbora, v katerem je, da vas mora društvo nazaj sprejeti in zadeva je sedaj končana. Ne vem, kako je prišlo v glavo br. Kočevarju 16. jan. da mi piše; čudno se mi vidi, da ne dobim nobenega odgovora od tebe; i. t. d. Cenjeni sobrat, jaz ti nisem mogel ničesar odgovoriti, ko nisem ničesar prejel; kakor hitro sem pa prejel pismo, sem ti pa takoj odpisal razsodbo; praviš, da si jo poslal, pa je nisem dobil in tudi ne vem, kaka je.

Odgovor na moje pismo sem dobil 29. jan.; v njem pravi dobesedno: Dam ti vedeti, da sem dobil tvoje pismo, iz katerega vidim, da nisi zadovoljen z razsodbo porotnega odbora; kakšno razsodbo si ti pričakoval, tega jaz ne vem. Jaz nisem sam v porotnem odboru; sta še druga dva brata tam in ona dva sta razsodila to razsodbo, katero sem bil poslal tebi in dr.

Br. Kočevar, jaz te vprašam, zakaj se skrivaš za ona dva, ti pa nekam pod klop lezeš? Iz tega se razvidi, koliko si ti vpoštet pri svojem poslu. Praviš, da je popolnoma pravilno. Hvala lepa! Nadalje pravi v pismu: Kar se tiče bolne podpore pri društvu, bi ti svetoval, da se seznaniš malo bolje s postavo države, v kateri živiš, katera zahteva, da se mora bolnemu članu plačati tako dolgo, dokler ga zdravnik spozna bolnega.

Cenjeni g. Kočevar, zakaj pa imamo pravila v slovenskem in v angleškem jeziku? Ali mar zato da se ponašamo, da smo Angleži? In zakaj je v pravilih pisano točka za točko, člen za členom v slovenskem kakor tudi v angleškem? Sicer ne znam čitati angleški, slovenski pa znam nekoliko, pa nisem našel nobene točke, da bi se moral seznanjati s postavo kakor ti praviš. Vprašam: Ali niso pravila predložena v pregled državnemu odseku? In ako jih on odobri, potem se šele lahko razpečajo. In zakaj je pisan člen 18, za katere slučaje se ne izplačuje bolniška podpora in zakaj je člen 28. točka 4 in 10? Potem takem, kakor g. Kočevar misli, so te točv protislovju s postavami Pennsylvanije, kar pa jaz ne verjamem, akoravno nisem informiran o postavah v Penna.

Zatorej prepuščam vso stvar društvom, katera so bližja glavnemu mestu Pa., da se o tem prepričajo in podajo u javnost, ker bi s tem storili veliko uslugo vsem tistim, kateri vpoštevajo sedanjo ustavo. In še več drugih točk je po mišljenju br. Kočevarja v protislovju s postavo. Povem pa, da je gl. urad v polni meri opravil svojo dolžnost v tej aferi, kolikor je spadala v njegov delokrog.

Cenjeni br. in sestre, sedaj sem vam podal svojo tožbo in razsodbo porotnega odbora, sedaj pa sodite sami, vsak po svoje; naj pa vsak prej dobro premisli, preden bo sodil, ker jaz sem že in prišel sem do zaključka, da pod takimi pogoji in da bi se tako teptala pravila in enakopravnost, ne morem biti več član. vzlic temu, da bi bila oba še rada, ker S. S. P. Z. nisem še nikoli grajal, pa je tudi ne morem sedaj, ker gl. urad stoji na stališču Ustave pravil in enakopravnosti. Zatorej mu tudi jaz dam zaupnico. Kakor pa porotni odbor oziroma predsednik porotnega odbora tolmači pravila, bi se pa morale v vsaki državi in malodane v vsaki vasi drugače tolmačiti. V spominu vam naj bodo besede Davorina Jenko, ki pravi:

Iz pšenice, vrli bratje, ljulko populimo,
Zdravo seme v brazde rojstne njive zaplodimo,
Da se krepi ona od zaroda do zaroda,
Da na zemlji diči se od vzhoda do zahoda.

Ignac Kolar.

Stranka

NOTA.

V nedeljo, dne 9. maja se snide v Sherman hotelu narodni odbor skupne socialistične stranke, da obdrži svojo redno konvencijo. Delegatje pridejo iz vseh držav širne republike.

Istega dne ob 8. zvečer bo predaval v Corintia hali, Masonic Temple, na State Street, finski sodrug S. Nuorteva o pomenu narodnostnih federacij v socialistični stranki. Vstop vsakemu prost. Govoril bo v angleškem jeziku.

VABILO IN POZIV.

Chicago, Ill.

Jugoslov. soc. klub štev. 1. v Chicagu je sklenil, da skliče

javen shod za debato

in povabi nanj glavarje, besednike in ščitonosce Slovenske Lige.

Da se morejo gospodje nasprotniki čim temeljiteje pripraviti, obelodanjamo že sedaj to predbežno naznanilo. Dnevni red shoda bo:

Jugoslavija, socializem in liga.

VABILO.

Jugoslovanski socialistični klub štev. 1. v Chicagu vabi sodruge in rojake na

JAVEN SHOD ZA DEBATO,

ki bo v nedeljo, 16. maja t. l. v **Hoerber's Hall** na Blue Island Ave. med 21. in 22. cesto v Chicagu. Začetek ob 2. popoldne.

Na dnevnom redu bo

JUGOSLAVIJA, SOCIALIZEM IN LIGA.

Povabljeni so nasprotniki in sklicujoči klub jim jamči svobodo govora. Ker imajo v svojih listih in po drugod neštete očitke proti socializmu in njega zastopnikom, upamo, da bodo porabili ugodno priliko in prišli.

Odbor za sklicanje shoda.

VABILO NA VESELICO,

kateri priredi

Društvo "Bratstvo" štv. 6 S. N. P. J.

v ponedeljek dne 30. maja

v društveni dvorani na Sygan, Pa.

Začetek točno ob drugi uri popoldan.

Svirala bode izvrstna godba (Orchestra).

Ob tej priliki uljudno vabimo vsa sosedna društva, kakor tudi vse cenjeno občinstvo, da se polnoštevilno blagovolijo udeležiti naše veselice. Vedeli bodemo ceniti Vašo naklonjenost in Vam ob priliki povrniti.

Na veselo svidenje na Sygan dne tridesetega maja!

Za najboljšo zabavo in postrežbo poskrbi

2x **Veseličnl odbor.**

Po neskončnem pisarenju po slovenskih narodnjaških listih sicer ni težko uganiti, kaj pomeni ta dnevni red. Ali da bodo gospodje nasprotniki popolnoma na jasnem, izjavljamo:

Mi trdimo, da je socializem in njegovo gibanje popolnoma sposobno, da zagotovi jugoslovanskim plemenom tiste politične pridobitve, ki so v danih razmerah sploh mogoče, da nima liga za združenje Jugoslovanov in za razrahljanje njihovih okovov nobenih sredstev, ki jih ne bi imel socializem sam, pač pa ji manjkajo sredstva, katera ima socializem; mi trdimo, da se sedanja vojna ne vodi za osvoboditev narodov, ampak da je monarhično-komercialno-imperialistična in da velja to za entento ravno tako kakor za alianco; mi trdimo, da je združenje Jugoslovanov koristno, ker lahko odstrani nekatere nacionalistične boje, ki ovirajo socialni razvoj, da je pa slepilo, če se obeta jugoslovanskemu ljudstvu, da bo v Jugoslaviji svobodno. Mi trdimo, da je svoboda narodov mogoča le v mednarodnosti in v uresničenju socialističnega sistema.

Mi trdimo, da je zlagan tisti nauk, ki pridiga, da vladata na Avstro Ogrskem nemški in madjarski narod; nasprotno trdimo, da ne vlada tam noben narod, temveč internacionalna kamarila, vladno zakonolomstvo, fevdalno veleposestvo in deloma razvijajoči se industrialno-komercialni kapitalizem, kar pa se tiče narodnosti, pomagajo Slovani prav tako kakor Nemci, Madjari in Romani zatirati narode.

Mi trdimo nadalje, da nima liga do današnjega dneva nobenega jasnega programa, ampak da resolucije, ki jih je na eni strani sklenila, na drugi odobrila, pobijajo druga drugo; ravno tako je z izjavami, ki jih objavljajo njeni vodilni člani po listih. Iz tega izvajamo, da taka liga ne more biti sposobna za dosego ciljev, o katerih trdi, da jih zasleduje.

Socialistični klub št. 1. zagotavlja gospodom nasprotnikom, ki se udeleže debate, svobodo govora in bo tudi skrbel za red na shodu, kakor ga je vzdrževal še vselej, kadar je priredil shod.

Odbor za prireditev shoda.

To the Stockholders of South Slavic Cooperative Printing:—

Please, take notice, that the Board of Directors of South Slavic Cooperative Printing has decided to submit the question of disolution of said cooperation to a vote of the stockholders thereof at a meeting of said stockholeds to be held at 10 A.M. on May 24. 1915 at 1830 South Racine Avenue, Chicago, Ill. You are hereby notified of said meeting and invited to attend the same!

Joseph Zavertnik,
Frank Petrich,
Milan Polovina,
Directors of South Slavic Cooperative Printing.

Ena najboljših socialističnih revij v angleškem jeziku v Ameriki je: "INTERNATIONAL SOCIALIST REVIEW." — Izhaja mesečno in stane $1.00 na leto. — Naslov: Int. Soc. Review, 341 E. Ohio St., Chicago, Ill.

PODPORA ZA ŠTRAJKARJE V OHIO.

"Narodna tiskarna" $10.00, Jože Zavertnik $2.00, Frank Šavs $1.00, Etbin Kristan $1.00, Frank Petrič $1.00, Jože Zavertnik mlajši $2.00, John Molek $1.00, Filip Godina $1.00, John Verderbar $1.00, Martin Potokar $1.00. Skupaj $21.00. Vsi v Chicago, Ill.

Opomba. Denar smo odposlali na sodruga Ignac Žlembergerja, da ga po svoji previdnosti med štrajkarje razdeli.

POMANKANJE ŽIVEŽA.

Najtragičnejše pomanjkanje živeža je, če ga želodec ali noče sprejeti, ali če ga po sprejetju zoper izgublja. Želimo priporočiti dobroznano odvajalno toniko imenovano Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino, ki prežene iz telesa vse, kar ne spada tja, kakor pusto tvarino, ki zastruplja kri in provzroča mnoge bolezni. Okrepi vam tudi prebavila in jih usposobi za sprejemanje in prebavljanje zadostne tečne hrane. V boleznih, shujšanih po zapeki, izgubi zlasti in po slabosti, vas Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino prav zelo zadovolji. Cena $1. V lekarnah. Jos. Triner, tvorničar, 1333-1339 So. Ashland Ave., Chicago.

* * *

Otrpel vrat ali otrpel hrbet je nadrgniti s Triner's Linimentom in bolečina kmalu izgine. Prav dober pri revmatizmu in nevralgiji. Cena 25c in 50c, po pošti 35 in 60c. — Adv.

Pazite na ta ovitek!

Ničvredne ponaredbe slavnega Pain-Expeller-ja dobite često, ako niste pazni. Pazite na sidro in ime Richter 25c in 50c pri vseh dobrih lekarnarjih.

F. Ad. Richter & Co.
74-80 Washington St.
NEW YORK, N. Y.

ANTON MLADIČ
moderna gostilna.
Toči pilsensko pivo in vina.
Kegljišče. Tel. Canal 4134
2348 Blue Island Ave.
Chicago, Ill.

CARL STROVER
Attorney at Law
Zastopa na vseh sodiščih.
Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah.
Št. sobe 1009
133 W. WASHINGTON STREET
CHICAGO, ILL.
Telefon: Main 3989

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.
Zdravnik za notranje bolezni in ranocelnik.
Zdravniška preiskava brezplačno—plačati je le zdravila. 1924 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 popol.; od 7 do 9 zvečer. Izven Chicago živeči bolniki naj pišejo slovensko.

BELL PHONE 1318-J FISK
MATIJA SKENDER
SLOVENSKI JAVNI NOTAR
ZA AMERIKO IN STARI KRAJ
5227 Butler St. Pittsburgh, P

ALOIS VANA
— izdelovatelj —
sodovice, mineralne vode in raznih neopojnih pijač.
1837 So. Fisk St. Tel. Canal 1466

LOUIS RABSEL
moderno urejen salun
NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, WI
Telefon 1199

J. A. FISCHER
Buffet
Ima na razpolago vsakovrstno pivo, vino, smodke, i. t. d.
Izvrstni prostor za okrepčilo.
3700 W. 26th St., Chicago, Ill.
Tel. Lawndale 1761

Socialistične slike in karte.

"Piramida kapitalizma", s slovenskim, hrvatskim in angleškim napisom.
"Drevo vsega hudega" s slovenskim napisom.
"Zadnji štrajk" s hrvatskim napisom.
"Prohibition Dope" z angleškim napisom.
Cene slikam so 1 komad 15c; 1 tucat $1; 100 komadov $7.00.
Cene kartam: 1 komad 2c! 1 tucat 15c, 100 komadov 70c.
Poštnino plačamo mi za vse kraje sveta.
INTERNATIONAL PUB. CO.
1311 E. 6th St.,
Cleveland, Ohio.

MODERNA KNIGOVEZNICA.

Okusno, hitro in trpežno delo za privatnike in društva. Sprejemamo naročila tudi izven mesta. **Imamo moderne stroje. Nizke cene in poštena postrežba.**

BRATJE HOLAN,
1633 Blue Island Ave.,
(Adver.) Chicago, Ill.

V MASSACHUSETTS SE JASNI.

Iz države Massachusetts ne pričakuje človek posebno veliko pametnih vesti. V ondotni legislaturi so bili podani že taki dokazi abderitstva, kakor da bi vladalo tam posebno, nespametnost pospešujoče podnebje, kateremu se more le malokdo oteti.

Zdaj prihaja enkrat poročilo o pametnem sklepu. Tik pred 1. majem je položila legislatura svoj zakon proti rdeči zastavi k večnemu počitku. Dne 29. aprila ga je preklical senat, medtem ko ga je asembleja že zadnji torek zavrgla.

V asembleji je bila debata precej dolga. Najprej je poslanec Caro iz Chelsea predlagal, naj se dovoli rdeča zastava dijakov, prepovedane pa naj bodo tiste rdeče zastave, ki demonstrirajo zoper organizirano vlado ali pa zoper Boga. Naposled pa je predlagal John H. Sheburne iz Brookline, naj se prekliče ves zakon in s tem napravi konec agitaciji. Pridružil se mu je poslanec W. W. Kennard iz Sommerville, ki je naglašal, da je že leta 1913. s socialističnim zastopnikom Morrillom glasoval proti tej postavi. Predlog je bil sprejet z veliko večino; senat mu je pritrdil brez debate.

To je posledica neumorne agitacije, katero so vodili socialisti proti nezmiselnemu zakonu, za katerega so se nazadnje navduševale še Daughters of the Revolution in miličarski častniki.

PROŠNJA.

Glencoe, O.

Cenjeni sodrugi in čitatelji Proletarca!

Menda je ni slovenske naselbine v Ameriki, da bi bila vsled štrajka tako močno prizadeta kakor ravno Glencoe, O.

Meseca septembra 1912. je bil končan štrajk, ki je trajal dve leti in dva meseca, ker je premogarska družba v premogokopu Delora odpustila od dela tri zaupnike in paznika pri tehtnici. Potem se je vedno slabo delalo in vsak čas so bili kakšni zadržki. Enkrat je zgorela ventilacija, da mesec dni nismo delali; tudi zaradi povodnji je bilo delo zadržano, ko niso mogli priti železniški vozovi.

Nismo si še zacelili ran in prišel je drugi štrajk, ki traje čez leto dni in se še nič ne ve, kdaj bo končan. Enajst slovenskih družin, med katerimi imajo nekatere veliko otrok in trinajst samcev, se obračamo do dobrih src, da bi nam pomagali v tem kritičnem položaju.

Hudo je prositi, a še hujše je stradati in gledati stradajoče otroke. Od unije dobivamo po tri tolarje tedenske podpore; to pa ne zadostuje, zlasti ker moramo plačevati asesment, ker smo večinoma člani S. N. P. J. št. 54 in J. S. Z. Kluba št. 2.

Vemo, da so sodrugi in čitatelji Proletarca večinoma člani S. N. P. J. in da so že tam darovali za štrajkarje v vzhodnem Ohio. Vemo, da se povsod slabo dela, da gre delavcu trda za denar, da si mora od ust odtrgati, ako kaj daruje za štrajkarje. Ali v našem hudem položaju nam ne ostane nič druzega kakor prositi za pomoč.

Ako bo štrajk konean, ne bomo pozabili na svoje sodruge in prijatelje. Kadar bomo zopet delali, bo vsaka prošnja štrajkarjev od nas uslišana.

Darovi naj se pošiljajo na naslov podpisanega, ki bo skrbel, da se najpravičneje razdele.

S soc. pozdravom
Ignac Žlemberger,
tajnik Soc. kluba št. 2.
Glencoe, Ohio, box 2.

LISTU V PODPORO.

Čep pri Ribiču, Chicago 10c.—John Blaschitz, Aurora, Ill., 25c.
Skupaj 35
Vsega do danes $257.29

Frank Kokotec, Cleveland, O. 25c. — "Zveza detroitskih Slovencev" S. N. P. J., Detroit, Mich., $1.50. — Josephine Mazgon $1.00. Vincenc Jurman 50c. Oba v Cleveland, Ohio. — Etbin Kristan, 2 štev. Proletarca 10 centov.
Skupaj 3.35
Vsega do danes 260.64

Podpora za John Schneiderja, Muskegan, Mich.

Darovali so: Jos. Hribar 50c. John Zimerman 50c. Geo. Werhove 25c. M. Močnik 25c. L. Slamnik 25c. A. Zaplat 25c. Vsi v Hartford, Ark. **Opomba.** Denar smo poslali na pristojno mesto.

GLAVOBOL.

Pravijo, če človek preveč misli, da ga rada glava boli.

Kdor je skoval ta lepi pregovor, gotovo ni preveč mislil. Ne vemo, če ga ni zaradi tega nikoli glava bolela.

Ker je pregovor že zelo star, je treba njegovemu očetu nekoliko prizanesti, ker v tistih časih še marsičesa niso vedeli, kar nam je danes znano.

Želodec in glava sta drug od drugega odvisna kakor človeški organi sploh. Če ne dobi želodec tega, kar zahteva, ne da krvi, živcem in stanicam hrane, pa omagajo noge, oslabi roka in opeša tudi glava.

Da more želodec dobiti potrebni živež, mu mora pomagati glava. Ona mu kaže pota do hrane in sredstva za pridobivanje. To je njena naloga že iz davne davnine.

Ko ni imel človek še nobenih umetnih sredstev za ohranitev in olajšanje življenja, mu ni noben dober duh, noben čarovnik povedal, kako se bo preživljal, ampak vse, kar je mogel izvedeti, je dobil le od svojega razuma.

Že predčloveška žival mora s svojimi možgani ločiti, kar ji koristi in škoduje in z njimi iznajti metode, kako bo prišla do hrane, kako do boljše in obilnejše hrane, kako do brloga, kako se bo ubranila sovražnika.

Glava daje želodcu, želodec daje glavi.

Kdo je dobrotnik drugega? To je vprašanje, ki nosi samo v sebi odgovor: Vsak organ, ki dela, pomaga s tem drugim in skrbi obenem sam zase. Če bo človek mislil, bo ustregel želodcu; zato bo pa glava dobila dobro kri. In ne bo ga bolela.

Drobne vesti.

Zaradi odklonjene ljubezni dekleta ubil. Alojzij Lamberger, 23 let star posestnika sin v Gradišču je po izreku ljudskega glasa in občinskega spričevala jako silovit in surov človek, katerega se po večjem vsak ogiba. Zalezoval je posestnikovo hčer in šiviljo Marijo Kremžar iz Spod. Jablanice in jo nadlegoval s svojimi ljubavnimi izjavami, češ, da bi jo imel rad za ženo, kar pa je bilo izrecno proti volji dekletove matere, a ga tudi dekle ni maralo. V nedeljo, dne 19. novembra je šla Marija Kremžar s svojo sestro Rozalijo k službi božji v Šmartno pri Litiji, kjer sta ostali čez opoldne. Popoldne sta se nekaj časa mudili v Gošelnovi gostilni v družbi znancev. Tu je bil navzoč tudi obdolženec Lamberger, ki je sedel pri sosednji mizi. Očividno ga je jezilo, ker se je Marija pogovarjala z nekim vojakom, kateri ji je v šali vzel njen prstan. Obdolženec je vse to od strani opazoval, škripal od jeze z zobmi in pripomnil nekemu poleg sebe sedečemu fantu, da bode nocoj še nekaj naredil. Sestra Rozalija je odšla nekaj precej domov, kmalu za njo je pa odšla tudi Marija, ko se je preje od svojih znancev poslovila. Takoi za njo je šel tudi Lamberger; neka priča je celo slišala, da ji je rekel: "Čakaj, greva skupaj." Neka druga priča je videla, da je dekle z obdolžencem stala na oneni kraju ceste, kjer se steza odcepi proti Slatini, in da ji je rekel obdolženec z osornim glasom, naj gre po stezi, kar pa dekle ni maralą. Druge priče so zopet videle, kako je dekle brzih korakov hitelo proti domu. Lamberger jo je po njivah gredoč dohitel v gozdu, jo napadel z nekim topim orodjem, njena mati je čula krik, nato pa dva udarca, s katerima je lopov končal mlado življenje. Nato je truplo vlekel od steze po jako strmem obrobku k potoku, kjer jo je pustil ležati. Ker ni bilo dekleta domu, so jo na vse strani iskali, ter jo šele tretji dan našli mrtvo. Sum se je takoj obrnil na storilca, kajti okoli 7. zvečer je prišel v Trškanovo gostilno v Litiji; ljudje, ki so ga tu videli, so izpovedali, da je bil prebledel in preplašen ter se je tresel po vsem životu. Sedel je zamišljen s podprto glavo pri mizi, pogosto je vstal in šel na prosto in čeravno je bil hud mraz, je legel na tla s pripombo, da mu je vseeno če "krepne." Obdolženec svoje dejanje trdovratno taji vzlic temu, da so bile med 15 zaslišanimi pričami tudi take, ki so s svojimi izpovedbami v polni meri njegovo krivdo dokazale. Sodišče ga je spoznalo krivega hudodelstva uboja in obsodilo na 7 let težke ječe.

Poskušeno zastrupljenje. Matija Maier, knjigovez v Gradcu, uživajoč zjutraj svojo kavo, je začutil, da ima nenavaden okus. Dognalo se je, da je bil kavi primešan formalin. Prijeli so 16letnega vojenca, da je on poskusil svojega gospodarja zastrupiti, fant pa dolži gospodarjevo ženo, da je ona to storila.

Utonil je v pijanosti dne 4. sušca v Sotli 17letni posestnikov sin Jožef Kovačič, ki je odšel z Brezja na neko ženitovanje v Gregorce. Utopljenca so izvlekli 9. sušca iz Sotle.

Župan in občan. V Meretincih pri Ptuju sta se župan Ivan Rojko in posestnik Jožef Žnidarič sprla. Tekom tega prepira je Žnidarič vzel revolver iz žepa in je ustrelil na župana in na njegovo ženo. Župan je bil težko ranjen. Žnidariča so obsodili v Mariboru na devet mesecev težke ječe.

Zaradi vojne so morali v nebesih in v peklu vpeljati čezurno delo.

"Želim se Vam zahvaliti," piše gosp. St. Dragos gosp. Jos. Trinerju, "ker moram priznati, da je Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino v resnici dobro zdravilo. Bolehal sem na želodcu nad eno leto, rabil mnogo zdravil ter obiskal mnogo zdravnikov, ali nič mi ni pomagalo. Začel sem potem rabiti Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino in od tega časa sem se počutil bolje. Moj tek, kterega sem pogrešal celo leto se je zopet vrnil. Želim priporočiti Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino vsem mojim rojakom. St. Dragos, Box 45, Yatesboro, Pa." Takoj ko se tek povrne postane bolnik navadno krepkejši in kmalu se njegovo zdravje zboljša. Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino bo izčistilo drob in ustvarilo tek.

V lekarnah. Cena $1.00. Josef So. Ashland Ave., Chicago, Ill.

*

Poskušajte z drgnjenjem Trinerjevega linimenta na bolečih delih vašega telesa, naj bodo revmatični ali neuralgični ter pazite na takojšnji učinek. Cena 25 in 50c, po pošti 35 in 60c.

Važno uprašanje!
DO mi opravi najbolje in najceneje?
Konzularne, starokrajske sodnijske in vojaške zadeve
Javni notar J. Kaker
207 Hanover st.
Milwaukee, Wis.

Moderno urejena gostilna
VILLAGE INN
s prostranim vrtom za izlete
MARTIN POTOKAR,
Ogden Ave., blizo cestno železniške postaje, Lyons, Ill.
Telefonska štev.: 224 m.

"Ako si nameravate naročiti grafofon, ali importirane slovenske grafofonske plošče, obrnite se name. Imam v zalogi tudi ure, verižice, prstane in sploh vsakovrstne zlatnino in srebrnino.
A. J. Terbovec,
P. O. Frontenac, Kans.

CHAS. J. OCASEK, M. D.
PRIZNANO DOBRI
ZDRAVNIK
NA ZAPADNI STRANI CHICAGE.
Dasiravno že star zdravnik, vendar se do sedaj še ni nikdar posluževal oglasov. Kdor je bolan naj se zaupno obrne do njega. Kadar ste bolani, ne hodite k raznim zdravniškim mazačem; edinole zdravnik, kateri je vešč svojega poklica, more ozdraviti bolnika!
URADNE URE
8 do 10 dopoldan, in od 1 do 3 popoldan
Pridite na naslov:
1500 So. Crawford Ave.
Telefon Lawndale 3133

PHONE; CANAL 3014
POZOR! SLOVENCI! POZOR!
SALOON
s modernim kegljščem
Bivši Martin Potokar place
Sveže pivo v sodčkih in buteljkah in druge raznovrstne pijače ter unijske smodke. Potniki dobe čedno prenočišče za nizko ceno.—Postrežba točna in izborna. — Vsem Slovencem in drugim Slovanom se toplo priporočata
JAZBEC & OMAHEN
1625 S. Racine Ave., Chicago, Ill

M. A. Weisskopf, M. D
Izkušen zdravnik
Uraduje od 12 A. M. —3 P. M in od 8—10 P. M. V sredo in nedeljo večer neuraduje.
Tel. Canal 476.
1801 So. Ashland ave.
Tel. residence: Lawndale 8900

James F. Stepina, predsednik.
Christian R. Walleck, I. podpreds.
Emanuel Beranek, II. podpreds.
Adolph J. Krasa, blagajnik.

Ravnateljski odbor:
Michael Zimmer, načelnik
Emanuel Beranek
Dr. Anton Biankini
Abel Davis
John Fucik
A. V. Geringer
John C. Krasa
Frank J. Skala
James F. Stepina
C. R. Walleck

AMERICAN STATE BANK
1825—27 Blue Island Ave., blizo 18-ste ulice.
CHICAGO, ILL.
Glavnica in prebitek $500,000.00
ODPRTO: Pondeljek in v četrtek do 8½ zvečer, vse druge dneve pa do 5½ popoldan.
Prejemamo hranilne vloge in dajemo 3% obresti letno.
Pošiljamo denar v stari kraj in jamčimo, da se pošteno izplača ali pa Vam vrne.
Pošiljamo:

10 kron za	$ 1.75	200 kron za	$33.00
20 kron za	$ 3.40	300 kron za	$49.50
25 kron za	$ 4.25	400 kron za	$66.00
50 kron za	$ 8.25	500 kron za	$82.50
100 kron za	$16.50	1000 kron za	$163.00

Govorimo vse slovanske jezike.

100 Kron $16.75
VI SE TEMU ČUDITE?
Vendar pa je z obzirom na sedanje razmere v Evropi razumljivo, da cene denarju padaju v starem kraju torej to je; povod, da lahko pošiljamo denar v domovino po gornjih cenah.
POPOLNO JAMSTVO.
Slučajno, da ni bil denar bodisi iz katerega koli razloga izplačan v stari domovini, ga vam povrnemo.
Za to vam jamči ta najstarejša in največja Slovanska Banka v Ameriki
Glavnica in prebitek $600,00.00 — Hranilne uloge $4,614,984.66
KASPAR STATE BANK
1900 BLUE ISLAND AVE. CHICAGO, ILLINOIS.
Ako nam pišite, pišite slovensko. — Ako pridete osebno, govorite slovensko.

Največja slovanska tiskarna v Ameriki je
Narodna Tiskarna
2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.
Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. -:- -:- -:-
"PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

Edini slovenski pogrebnik
MARTIN BARETINČIC
324 BROAD STREET TEL. 1475 JOHNSTOWN, PA.

ŠTEDENJE.

Dozdeva se nepotrebno, priporočati narodu, naj si hrani svoj največji zaklad—zdravje—ki se ne da zopet tako lahko pridobiti, ako je enkrat zgubljeno. In vendar vidimo pred nami nevrjetno nevarnost, kakor če bi narod vabil bolezen in smrt v svoja telesa. Hranite si svoje zdravje bolj kot svoje dolarje. Mi nudimo onim, ki so izgubili svoje dobro zdravje in ga žele zopet nazaj pridobiti
Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino
To naravno zdravilo, obstoječe iz čistega rdečega vina in zdravilnih zelišč ima čestokrat zelo hiter in dober učinek, ako se ga redno uživa pri
okorelih jetrih,
zapeki,
zgubi slasti,
nenadni slabosti,
bolečinah v čevih,
krčih,
želodčnem kataru,
in pri vseh boleznih, kjer je treba hitro izčiščenje telesa, ne da bi se ga oslabilo. To sredstvo ojača sestav ter ga usposobi ja, da deluje brez prenehanja. V boleznih želodca, jeter in droba deluje dobro.
V LEKARNAH
JOS. TRINER
izdelujoči kemik
1333-1339 So. Ashland Ave. Chicago, Ill.
Trinerjev liniment imejte vedno pri roki. Mogoče, da ga ne rabite danes, zelo dobro vam bo ustregel jutri pri olajšenju bolečin v mišicah ali sklepih. Cena 25c in 50c, po pošti 35c in 60c.

NEBO CORK TIP CIGARETTES
Rabite dober tobak
Najboljši pridelek v Ameriki
Cash kuponi v vsakem zavoju
Kupone se lahko izmenja za gotovino ali vrednostne predmete
Vsakdo jih pozna
Vsakdo jih kadi
Vsakdo jih hvali
Vsaki trgovec jih prodaja.

P. LORILLARD COMPANY
NEW YORK CITY.